

XVI ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DEL SÍNODE DELS BISBES

INSTRUMENTUM LABORIS

per a la Primera Sessió
(octubre de 2023)

Per una Església sinodal
comunió | participació | missió

Traducció catalana de l'*Instrumentum laboris* de la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes, feta a partir de les versions oficials en italià i anglès:

https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/PAGINATED_ITA_INSTRUMENTUM-LABORIS-A4.pdf

https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/PAGINATED_ENG_INSTRUMENTUM-LABORIS-A4.pdf

Barcelona, juny de 2023

SIGLES

AA	CONCILI VATICÀ II, Decret <i>Apostolicam actuositatem</i> (18 de novembre de 1965)
AG	CONCILI VATICÀ II, Decret <i>Ad gentes</i> (7 de desembre de 1965)
CA	SANT JOAN PAU II, Carta encíclica <i>Centesimus annus</i> (1 de maig de 1991)
CL	SANT JOAN PAU II, Exhortació apostòlica postsinodal <i>Christifideles laici</i> (30 de desembre de 1988)
CV	FRANCESC, Exhortació apostòlica postsinodal <i>Christus vivit</i> (25 de març de 2019)
DP	SECRETARIA GENERAL DEL SÍNODE, <i>Per una Església sinodal. Comunió, participació, missió. Document preparatori</i> (2021)
DTC	SECRETARIA GENERAL DEL SÍNODE, <i>Per una Església sinodal. Comunió, participació, missió. «Eixampla la teva tenda» (Is 54,2). Document de treball per a l'etapa continental</i> (2022)
DV	CONCILI VATICÀ II, Constitució dogmàtica <i>Dei Verbum</i> (18 de novembre de 1965)
EC	FRANCESC, Constitució apostòlica <i>Episcopalis communio</i> (15 de setembre de 2018)
EG	FRANCESC, Exhortació apostòlica <i>Evangelii gaudium</i> (24 de novembre de 2013)
FT	FRANCESC, Carta encíclica <i>Fratelli tutti</i> (3 d'octubre de 2020)
GS	CONCILI VATICÀ II, Constitució pastoral <i>Gaudium et spes</i> (7 de desembre de 1965)
IL	<i>Instrumentum laboris</i>
LG	CONCILI VATICÀ II, Constitució dogmàtica <i>Lumen gentium</i> (21 de novembre de 1964)
PE	FRANCESC, Constitució apostòlica <i>Praedicate Evangelium</i> (19 de març de 2022)
SC	CONCILI VATICÀ II, Constitució <i>Sacrosanctum Concilium</i> (4 de desembre de 1963)
UR	CONCILI VATICÀ II, Decret <i>Unitatis redintegratio</i> (21 de novembre de 1964)

Índex

Pròleg	7
L'itinerari realitzat fins ara	
Un instrument de treball per a la segona fase de l'itinerari sinodal	
L'estructura del text	
A. Per una Església sinodal. Una experiència integral	13
A 1. Els signes característics d'una Església sinodal	
A 2. Una manera de procedir per a l'Església sinodal: la conversa en l'Esperit	
B. Comunió, missió, participació. Tres qüestions prioritàries per a l'Església sinodal	21
B 1. Una comunió que s'irradia: com podem ser més plenament signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat?	
B 2. Corresponsables en la missió: com podem compartir dons i tasques al servei de l'Evangelí?	
B 3. Participació, tasques de responsabilitat i autoritat: quins processos, estructures i institucions són necessaris en una Església sinodal missionera?	

Fitxes de treball per a l'assemblea sinodal

Introducció 28

Fitxes per a B 1. Una comunió que s'irradia

- B 1.1 De quina manera el servei de la caritat i el compromís per la justícia i la cura de la casa comuna alimenten la comunió en una Església sinodal?
- B 1.2 Com una Església sinodal pot fer creïble la promesa que «l'amor i la veritat es trobaran» (Sl 85,11)?
- B 1.3 Com pot créixer una relació dinàmica d'intercanvi de dons entre les Esglésies?
- B 1.4 Com una Església sinodal pot complir millor la seva missió a través d'un compromís ecumènic renovat?
- B 1.5 Com podem reconèixer i recollir la riquesa de les cultures i desenvolupar el diàleg entre les religions, a la llum de l'Evangelí?

Fitxes per a B 2. Corresponsables en la missió

- B 2.1 Com podem caminar junts cap a una consciència compartida del significat i del contingut de la missió?
- B 2.2 Què es pot fer perquè una Església sinodal sigui també una Església missionera «tota ministerial»?
- B 2.3 Com l'Església del nostre temps pot complir millor la seva missió a través d'un major reconeixement i promoció de la dignitat baptismal de les dones?
- B 2.4 Com es pot donar valor al ministeri ordenat, en la seva relació amb els ministeris baptismals, en una perspectiva missionera?
- B 2.5 Com es pot renovar i promoure el ministeri del bisbe des d'una perspectiva sinodal missionera?

Fitxes per a B 3. Participació, tasques de responsabilitat i autoritat

- B 3.1 Com s'ha de renovar el servei de l'autoritat i l'exercici de la responsabilitat en una Església sinodal missionera?
- B 3.2 Com podem desenvolupar de manera autènticament sinodal les pràctiques de discerniment i els processos de presa de decisions, accentuant el protagonisme de l'Esperit?
- B 3.3 Quines estructures es poden desenvolupar per a consolidar una Església sinodal missionera?
- B 3.4 Com podem configurar instàncies de sinodalitat i col·legialitat que impliquin agrupacions d'Esglésies locals?
- B 3.5 Com es pot potenciar la institució del Sínode perquè sigui expressió de la col·legialitat episcopal en una Església tota sinodal?

Pròleg

«Que Déu, que us encoratja i us conforta,
us concedeixi també d'estar d'acord en Jesucrist,
perquè ben avinguts de cor i de llavis, glorifiqueu Déu,
el Pare de Jesucrist, el nostre Senyor»

(Rm 15,5-6)

L'itinerari realitzat fins ara

1. El Poble de Déu s'ha posat en camí des del moment en què el papa Francesc, l'octubre de 2021, va convocar tota l'Església al Sínode. A partir dels seus contextos i àmbits vitals, les Esglésies locals de tot el món han iniciat la consulta del Poble de Déu, a partir de la base de la pregunta bàsica formulada en el n. 2 del *Document preparatori* (DP): «**Com es realitza avui, a diversos nivells (des del local a l'universal) aquest "caminar junts" que permet a l'Església anunciar l'Evangelí, d'acord amb la missió que li va ser confiada; i quins passos ens convida a fer l'Esperit per a créixer com a Església sinodal?**». Els fruits de la consulta es van recollir a nivell diocesà i després es van sintetitzar i enviar als Sínodes de les Esglésies catòliques orientals i a les Conferències episcopals. Al seu torn, aquestes van redactar una síntesi que va ser tramesa a la Secretaria General del Sínode.

2. A partir de la lectura i l'anàlisi dels documents recollits d'aquesta manera, es va elaborar el *Document de treball per a l'etapa continental* (DTC), al servei d'una fase que representa una novetat en el procés sinodal en curs. El DTC va ser retornat a les Esglésies locals d'arreu del món, convidant-les a confrontar-s'hi per a després trobar-se i dialogar amb motiu de les set Assemblees continentals. Durant aquest temps, també va continuar l'activitat del Sínode digital. L'objectiu era centrar les intuïcions i les tensions que ressonaven amb més intensitat en l'experiència d'Església de cada continent, i identificar, des d'una perspectiva continental, quines podien ser les prioritats a tractar en la primera sessió de l'Assemblea sinodal (octubre de 2023).

3. **Aquest *Instrumentum laboris* (IL) s'ha elaborat a partir de tot el material recollit durant la fase de l'escolta, i sobretot dels Documents finals de les Assemblees continentals.** La seva publicació tanca la primera fase del Sínode «Per una Església sinodal: comunió, participació, missió», i obre la segona fase, articulada en les dues sessions¹ en què es desenvoluparà la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes (octubre de 2023 i octubre de 2024). El seu objectiu serà relançar el procés sinodal i encarnar-lo en la vida ordinària de l'Església, identificant per quines rutes l'Esperit ens convida a caminar amb més decisió com a Poble de Déu. El do i el fruit que demanem per a la propera Assemblea és que l'Esperit inspire el caminar junts de l'Església com a Poble de Déu en fidelitat a la missió que el Senyor li ha confiat. En

¹ D'ara endavant, per motius de brevetat i llevat que no s'especifiqui el contrari, les expressions "Assemblea" i "Assemblea sinodal" fan referència a la sessió d'octubre de 2023, al servei del desenvolupament de la qual es destina aquest IL.

efecte, la finalitat del procés sinodal «no és produir documents, sinó obrir horitzons d'esperança per al compliment de la missió de l'Església» (DTC 6).

4. **L'itinerari realitzat fins ara, i especialment l'etapa continental, ha permès identificar i compartir també les peculiaritats de les situacions que l'Església viu en les diferents regions del món:** des de massa guerres que ensangonen el nostre planeta i demanen renovar el compromís per a la construcció d'una pau justa, a l'amenaça que representa el canvi climàtic amb la prioritat de la cura de la casa comuna; d'un sistema econòmic que produeix explotació, desigualtat i "descart", a la pressió homogeneïtzadora del colonialisme cultural que aixafa les minories; de l'experiència de sofrir la persecució fins al martiri a una emigració que buida progressivament les comunitats, amenaçant-ne la mateixa supervivència; del creixent pluralisme cultural que ara marca tot el planeta, a l'experiència de les comunitats cristianes que representen minories disperses a l'interior del país on viuen; fins a la de passar comptes amb una secularització cada vegada més influent, i a vegades agressiva, que sembla que considera irrelevant l'experiència religiosa, però que no per això amaga que hi ha set de la Bona Notícia de l'Evangelí. En moltes regions, les Esglésies estan profundament colpides per la crisi provocada per diverses formes d'abús, com ara el sexual, l'abús de poder i de consciència, econòmic i institucional. Són ferides obertes, les conseqüències de les quals encara no s'han afrontat fins al fons. A la petició de perdó adreçada a les víctimes i els supervivents pel sofriment que ha causat, l'Església ha d'unir el compromís creixent de conversió i de reforma per a evitar que situacions semblants es tornin a repetir en el futur.

5. És en aquest context, divers però amb trets comuns a nivell global, que s'ha desenvolupat l'itinerari sinodal. També es demanarà a l'Assemblea sinodal d'octubre de 2023 una escolta profunda de les situacions en què l'Església viu i desenvolupa la seva missió. Només quan ressona en un context específic, tenint en compte les persones i les situacions reals, la pregunta de fons que abans hem recordat adquireix concreció i en ressalta la seva urgència missionera. Estan en joc la capacitat d'anunciar l'Evangelí caminant junts amb els homes i les dones del nostre temps, allà on són, i la pràctica de la catolicitat viscuda que es desprèn de caminar junts amb les Esglésies que viuen en condicions d'especial sofriment (cf. LG 23).

6. A l'Assemblea sinodal arribem carregats dels fruits recollits durant la fase de l'escolta. En primer lloc, tots hem viscut l'experiència que **l'encontre sincer i cordial entre germans i germanes en la fe és font d'alegria: trobar-nos entre nosaltres és trobar el Senyor que és enmig nostre!** També hem pogut tocar amb les nostres mans la catolicitat de l'Església que, en la varietat d'edats, sexes i condicions socials, manifesta una extraordinària riquesa de carismes i vocacions eclesials, i custodia un tresor de varietat de llengües, cultures, expressions litúrgiques i tradicions teològiques. En efecte, aquesta rica diversitat representa el do que cada Església local ofereix a totes les altres (cf. LG 13), i el dinamisme sinodal és una manera de posar en relació i valorar aquesta rica diversitat sense anul·lar-la en la uniformitat. De la mateixa manera, hem descobert que hi ha interrogants compartits, encara que la sinodalitat s'experimenti i s'entengui de maneres diverses en les diferents parts del món, a partir d'una herència comuna de la Tradició apostòlica: forma part del repte de la sinodalitat discernir el nivell en què és més adequat afrontar cada un d'ells. Igualment es comparteixen algunes tensions. No ens hem d'espantar, ni intentar resoldre-les a qualsevol preu, sinó que cal comprometre'ns en un discerniment sinodal constant. Només així les tensions poden esdevenir fonts d'energia i no caure en polaritzacions destructives.

7. La primera fase va renovar la nostra consciència que **esdevenir una Església cada vegada més sinodal manifesta la nostra identitat i la nostra vocació**: caminar junts, és a dir, esdevenir sinodals, és la manera de fer-nos veritablement deixebles i amics d'aquell Mestre i Senyor que deia d'ell mateix: «Jo soc el camí» (Jn 14,6). Avui això també constitueix un desig profund: havent-ho experimentat com a do, **volem continuar fent-ho, conscients que aquest camí es complirà l'últim dia**, quan, per la gràcia de Déu, entrarem a formar part d'aquella multitud que l'Apocalipsi descriu així: «Després vaig veure una multitud tan gran que ningú no l'hauria pogut comptar. Eren gent de tota nacionalitat, de totes les races, de tots els pobles i llengües. S'estaven drets davant del tron i davant l'Anyell, vestits de blanc i amb palmes a les mans, i cridaven amb totes les forces: "Hosanna al nostre Déu, que seu al tron, i a l'Anyell!"» (Ap 7,9-10). Aquest text ens dona la imatge d'una Església on hi regna una perfecta comunió entre totes les diferències que la componen, diferències que es mantenen i s'uneixen en l'única missió que quedarà per complir: participar en la litúrgia de lloança que des de totes les criatures, a través de Crist, s'eleva al Pare en la unitat de l'Esperit Sant.

8. A la intercessió d'aquestes germanes i d'aquests germans, que ja viuen la plena comunió dels sants (cf. LG 50), i sobretot de Maria, Mare de l'Església, que és la primícia de les seves files (cf. LG 63), confiem el treball de l'Assemblea i la continuació del nostre compromís per una Església sinodal. Demanem que l'Assemblea sigui un moment d'efusió de l'Esperit, però encara més que **la gràcia ens acompanyi quan arribarà el moment de posar els seus fruits en acció en la vida quotidiana de les comunitats cristianes d'arreu del món**.

Un instrument de treball per a la segona fase de l'itinerari sinodal

9. Les novetats que marquen el Sínode 2021-2024 es reflecteixen inevitablement en el significat i en la dinàmica de l'Assemblea sinodal i, per tant, en l'estructura de l'IL que està al servei del seu desenvolupament. Sobretot, la llarga i articulada fase preparatòria de l'escolta que ha donat pas a l'elaboració d'una multiplicitat de documents: el DP, les síntesis de les Esglésies locals, el DTC i els Documents finals de les Assemblees continentals. D'aquesta manera, s'ha establert una circulació de comunicació entre les Esglésies locals i entre aquestes i la Secretaria General del Sínode. Aquest IL no anul·la documents anteriors ni n'absorbeix tota la seva riquesa, sinó que s'hi arrela i hi remet contínuament. També, en la preparació de l'Assemblea, **es convida els membres del Sínode a tenir presents els documents precedents, sobretot el DTC i els Documents finals de les Assemblees continentals, així com l'informe del Sínode digital, com a instruments per al seu discerniment**. Sobretot, els Documents finals de les Assemblees continentals són especialment valuosos per a retenir la concreció dels diferents contextos i els reptes que cadascun d'aquests planteja. El treball comú de l'Assemblea sinodal no pot prescindir d'aquestes fonts per al discerniment. També podran ser útils els nombrosos recursos recollits a la secció especial de la pàgina web del Sínode 2021-2024, <www.synod.va>, sobretot la Constitució apostòlica *Episcopalis communio* i els dos documents de la Comissió Teològica Internacional, *La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església* (2018) i *El sensus fidei en la vida de l'Església* (2014).

10. Donada l'abundància de materials ja disponibles, l'IL està pensat com un subsidi pràctic per al desenvolupament de l'Assemblea sinodal d'octubre de 2023 i, per tant, per a la seva

preparació. És vàlida per a l'IL la descripció que es feia del DTC: «No és un document del Magisteri de l'Església, ni l'informe d'una recerca sociològica; no ofereix la formulació d'indicacions operatives, ni metes i objectius, ni l'elaboració completa d'una visió teològica» (n. 8). Això és inevitable, atès que l'IL forma part d'un procés que encara està inacabat. No obstant això, l'IL fa un pas més enllà del DTC: a partir de les intuïcions recollides al llarg de la primera fase i sobretot del treball de les Assemblees continentals, **articula algunes de les prioritats sorgides de l'escolta del Poble de Déu**, però evita presentar-les com a afirmacions o preses de posició. En canvi, les expressa com a **preguntes adreçades a l'Assemblea sinodal**, que tindrà la tasca de realitzar un discerniment per a identificar alguns passos concrets que permetin el creixement continuat com a Església sinodal, passos que després se sotmetran al Sant Pare. Només així es completarà aquella particular dinàmica d'escolta en la qual «cadascú té quelcom a aprendre. Poble fidel, Col·legi Episcopal, bisbe de Roma: l'un en escolta dels altres; i tots en escolta de l'Esperit Sant, l'«Esperit de veritat» (Jn 14,17), per a conèixer el que Ell «diu a les Esglésies» (Ap 2,7)»². En aquest sentit, és clar que l'objectiu de l'IL no és que sigui un primer esborrany del Document final de l'Assemblea sinodal, només per a ser corregit o modificat. Més aviat, exposa una comprensió inicial de la dimensió sinodal de l'Església a partir de la qual fer un discerniment posterior. Igualment és clar que els membres de l'Assemblea sinodal són els principals destinataris de l'IL, que també es fa públic no només per motius de transparència sinó també com a contribució a la posada en marxa d'iniciatives eclesials. Sobretot, pot afavorir la participació en la dinàmica sinodal a nivell local i regional, a l'espera dels resultats de l'Assemblea d'octubre que proporcionaran ulteriors i autoritzats elements sobre els quals les Esglésies locals seran cridades a pregar, reflexionar, actuar i donar la seva contribució.

11. Les preguntes que planteja l'IL són una expressió de la riquesa del procés a partir del qual s'han elaborat: porten l'empremta dels noms i els rostres d'aquells que hi han participat, i testimonien l'experiència de fe del Poble de Déu i així revelen l'empremta d'una experiència transcendent. Des d'aquest punt de vista, indiquen un horitzó cap al qual se'ns convida a realitzar altres passos amb confiança per a aprofundir la pràctica de la dimensió sinodal de l'Església. **De la primera fase emergeix la consciència de la necessitat d'assumir com a punt de referència privilegiat l'Església local³, com a lloc teològic on els batejats viuen l'experiència de «caminar junts» en termes pràctics.** Tanmateix, això no porta a un replegament: cap Església local, de fet, no pot viure fora de les relacions que la uneixen amb totes les altres, incloses aquelles, especials del tot, amb l'Església de Roma, a la qual se li confia el servei de la unitat mitjançant el ministeri del seu Pastor, que ha convocat tota l'Església al Sínode.

12. Aquesta atenció a les Esglésies locals requereix tenir en compte la seva varietat i diversitat de cultures, de llengües i formes d'expressió. Sobretot, les mateixes paraules –pensem, per exemple, en autoritat i lideratge– poden tenir ressonàncies i connotacions molt diferents en les diferents àrees lingüístiques i culturals, especialment quan en alguns contextos un terme s'associa a diversos enfocaments teòrics o ideològics. L'IL s'esforça en evitar un llenguatge divisor, amb l'esperança d'afavorir una millor comprensió entre els membres de l'Assemblea sinodal que provenen de regions o tradicions diverses. La visió del Concili Vaticà II és el referent compartit, a partir de la catolicitat del Poble de Déu, en virtut de la qual «cada una de les parts aporta els propis béns a les altres parts i a tota l'Església, de tal manera que tant

² FRANCESC, *Discurs amb motiu del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes*, 17 d'octubre de 2015 (cf. DP 15).

³ L'expressió «Església local» indica aquí el que el Codi de Dret Canònic anomena «Església particular».

el tot com cada una de les parts es beneficien d'aquesta aportació de tots i d'aquest esforç comú a la plenitud dins la unitat, [...] bo i deixant intacta la primacia de la Càtedra de Pere, la qual presideix tota l'assemblea en la caritat, tutela les legítimes varietats i al mateix temps vetlla perquè aquestes particularitats, ben lluny de perjudicar la unitat, més aviat l'afavoreixin» (LG 13). Aquesta catolicitat es realitza en la relació d'interioritat mútua entre l'Església universal i les Esglésies locals, en la qual i a partir de la qual «existeix l'única Església catòlica» (LG 23). El procés sinodal, que en la primera fase s'ha desenvolupat en les Esglésies locals, arriba ara a la seva segona fase en l'Església universal, amb el desenvolupament de les dues sessions de la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes.

L'estructura del text

13. Aquest IL està dividit en dos apartats, que corresponen a l'articulació de les tasques encomanades a les Assemblees continentals (i, per tant, als continguts dels Documents finals corresponents): en primer lloc, es va convidar a les Assemblees continentals a fer una relectura del camí recorregut durant la primera fase, per tal d'identificar allò que l'Església de cada continent havia après de l'experiència de viure la dimensió sinodal al servei de la missió; en segon lloc, es va convidar a les Assemblees continentals a reflexionar i discernir les ressonàncies produïdes a les Esglésies locals del continent en relació amb el DTC, per tal d'identificar les prioritats a partir de les quals continuar el discerniment durant l'Assemblea sinodal.

14. **L'apartat A de l'IL**, titulat «Per una Església sinodal», intenta recollir els fruits de la relectura del camí recorregut fins ara. En primer lloc, **determina una sèrie de característiques fonamentals o signes distintius d'una Església sinodal. A continuació, articula la consciència que una Església sinodal està marcada per una manera particular de procedir**, que l'experiència de la primera fase porta a identificar en la conversa en l'Esperit. L'Assemblea serà convidada a reaccionar sobre els fruits d'aquesta relectura amb l'objectiu de precisar-los i afinar-los. **L'apartat B** d'aquest IL, titulat «Comunió, missió, participació»⁴, **articula, en forma de preguntes, les tres prioritats que emergeixen amb més força del treball de tots els continents**, posant-les al discerniment de l'Assemblea. Per tal de facilitar la dinàmica de l'Assemblea sinodal, especialment dels treballs de grup (*Circuli Minores*), es proposen cinc fitxes de treball per a cadascuna de les tres prioritats, que permeten afrontar-les des de perspectives diverses.

15. Les tres prioritats de l'apartat B, desenvolupades a través de les fitxes de treball respectives, cobreixen temàtiques àmplies i de gran rellevància. Moltes podrien ser objecte d'un Sínode sencer, i algunes ja ho han estat. En alguns casos les intervencions del Magisteri també són nombroses i ben definides. Durant el treball de l'Assemblea no es podran tractar àmpliament, ni, sobretot, s'han de considerar independentment les unes de les altres. En canvi, s'han d'afrontar partint de la seva relació amb el veritable tema dels treballs, és a dir, l'Església sinodal. Per exemple, les referències a la urgència de dedicar una atenció adequada a les famílies i als joves no pretenen estimular un nou tractament de la pastoral familiar o juvenil. El seu objectiu és ajudar a centrar-se en com l'aplicació de les conclusions de les dues anteriors Assemblees Generals Ordinàries del Sínode dels Bisbes (2015 i 2018) i de les indicacions de les successives Exhortacions apostòliques postsinodals, *Amoris laetitia* i *Christus vivit*, representa una oportunitat per a caminar junts com una Església capaç d'acollir i acompanyar, acceptant

⁴ A l'apartat B s'oferiran les raons de la inversió de l'ordre respecte al subtítol del Sínode: cf. *infra* n. 44.

els canvis necessaris de normes, estructures i procediments. El mateix s'aplica a moltes altres qüestions que sorgeixen en els fils de discussió.

16. El compromís demanat a l'Assemblea i als seus membres serà el de **mantenir la tensió dinàmica entre la mirada de conjunt**, que caracteritza el treball esbossat a l'apartat A, i **la identificació dels passos pràctics a fer**, necessàriament concrets, a què apunta en canvi el treball a partir de l'apartat B. D'això dependrà la fecunditat del discerniment de l'Assemblea sinodal, la tasca del qual serà obrir tota l'Església a acollir la veu de l'Esperit Sant. L'articulació de la Constitució pastoral *Gaudium et spes*, que «consta de dues parts» de caràcter i enfocament diferents, però esdevenint «un tot unitari» (GS, nota 1), podrà ser des d'aquest punt de vista una inspiració per als treballs de l'Assemblea.

A. Per una Església sinodal

Una experiència integral

«Els dons que rebem són diversos, però l'Esperit que els distribueix és un de sol. Són diversos els serveis, però és un de sol el Senyor a qui servim. Són diversos els miracles, però tots són obra d'un sol Déu, que els fa valent-se de cadascun de nosaltres. Les manifestacions de l'Esperit distribuïdes a cadascú són en bé de tots»

(1Co 12,4-7)

17. Un tret comú uneix les narracions de les etapes de la primera fase: és la sorpresa expressada pels participants que es van trobar davant quelcom inesperat, més gran del previst. Per als qui hi participen, **el procés sinodal ofereix una oportunitat per a un encontre en la fe que fa créixer el lligam amb el Senyor, la fraternitat entre les persones i l'amor per l'Església**, no només a nivell individual, sinó que implica i dinamitza tota la comunitat. L'experiència és la d'un horitzó d'esperança que s'obre a l'Església, un signe clar de la presència i de l'acció de l'Esperit que la guia a través de la història en el seu camí cap al Regne (cf. LG 5): «**El protagonista del Sínode és l'Esperit Sant**»⁵. D'aquesta manera, com més intensament s'ha acollit la invitació a caminar junts, molt més el Sínode s'ha convertit en un camí pel qual el Poble de Déu marxa amb entusiasme, però sense ingenuïtat. De fet, problemes, resistències, dificultats i tensions no s'han amagat o dissimulat, sinó que s'identifiquen i s'anomenen gràcies a un context de diàleg autèntic que permet parlar i escoltar amb llibertat i sinceritat. El procés sinodal constitueix l'espai en què es fa possible la manera evangèlica d'afrontar qüestions que sovint es plantegen en clau reivindicativa o per a les quals en la vida de l'Església d'avui no hi ha un lloc d'acollida i discerniment.

18. Un terme tan abstracte o teòric en ell mateix com sinodalitat ha començat així a encarnar-se en una experiència concreta. De l'escolta del Poble de Déu sorgeix una progressiva apropiació i una comprensió de la sinodalitat "des de dins", que no deriva de l'enunciació d'un principi, d'una teoria o d'una fórmula, sinó que es desenvolupa a partir d'una disponibilitat a entrar en un procés dinàmic de paraula constructiva, respectuosa i orant, d'escolta i de diàleg. A l'arrel d'aquest procés hi ha l'acollida, tant personal com comunitària, d'una cosa que és alhora un do i un repte: ser una Església de germanes i germans en Crist que s'escolten els uns als altres i que, fent-ho, són progressivament transformats per l'Esperit.

⁵ FRANCESC, *Moment de reflexió per a l'inici de l'itinerari sinodal*, 9 d'octubre de 2021.

A 1. Els signes característics d'una Església sinodal

19. Dins d'aquesta comprensió integral, sorgeix la consciència de determinades característiques o signes distintius d'una Església sinodal. Són unes conviccions compartides en les quals aturar-se i reflexionar junts amb vista a la continuació d'un camí que les afinarà i aclarirà posteriorment, a partir del treball que emprendreà l'Assemblea sinodal.

20. Això és el que sorgeix amb molta força de tots els continents: la consciència que **una Església sinodal es fonamenta en el reconeixement de la dignitat comuna derivada del Baptisme, que fa de tots els qui el reben fills i filles de Déu, membres de la seva família i, per tant, germans i germanes en Crist, habitats per l'únic Esperit i enviats a complir una missió comuna.** En el llenguatge de Pau, «tots nosaltres, jueus o grecs, esclaus o lliures, hem estat batejats en un sol Esperit per a formar un sol cos, i a tots ens ha estat donat com a beguda el mateix Esperit» (1Co 12,13). El Baptisme crea així una autèntica corresponsabilitat entre tots els membres de l'Església, que es manifesta en la participació de tots, amb els carismes de cadascun, en la missió de l'Església i en l'edificació de la comunitat eclesial. **Una Església sinodal no es pot comprendre si no és en l'horitzó de la comunió, que és sempre també missió d'anunciar i d'encarnar l'Evangeli en totes les dimensions de l'existència humana.** Comunió i missió es nodreixen en la participació comuna en l'Eucaristia que fa de l'Església un cos «estretament unit i lligat» (Ef 4,16) en Crist, capaç de caminar junts cap al Regne.

21. En aquesta consciència s'arrela el desig d'**una Església cada vegada més sinodal també en les seves institucions, estructures i procediments**, per a constituir un espai on no només s'afirmi, sinó que s'exerciti i es practiqui la dignitat baptismal comuna i la corresponsabilitat en la missió. En aquest espai, l'exercici de l'autoritat en l'Església s'aprecia com un do, amb la voluntat que es configura cada vegada més com «un veritable servei que la Sagrada Escriptura anomena ben significativament "diaconia", ministeri» (LG 24), seguint el model de Jesús, que es va ajupir per a rentar els peus dels seus deixebles (cf. Jn 13,1-11).

22. «**Una Església sinodal és una Església de l'escolta**»⁶: aquesta consciència és fruit de l'experiència del camí sinodal, que és una escolta de l'Esperit a través de l'escolta de la Paraula, l'escolta dels esdeveniments de la història i l'escolta recíproca entre les persones i entre les comunitats eclesials, des del nivell local als nivells continental i universal. Per a molts, la gran sorpresa ha estat justament l'experiència de ser escoltats per la comunitat, en alguns casos per primera vegada, rebent així un reconeixement a la seva singular vàlua humana que testimonia l'amor del Pare per cadascun dels seus fills i les seves filles. L'experiència d'escoltar i ser escoltat d'aquesta manera no només té una funció pràctica sinó que també té una profunditat teològica i eclesial perquè segueix l'exemple de com Jesús va escoltar les persones que va conèixer. Aquest estil d'escolta és necessari per a marcar i transformar totes les relacions que la comunitat cristiana estableix entre els seus membres, així com amb les altres comunitats de fe i amb el conjunt de la societat, especialment en relació a aquells que amb freqüència veuen ignorada la seva veu.

23. Com a Església de l'escolta, **una Església sinodal desitja ser humil, i sap que ha de demanar perdó i que té molt a aprendre.** Alguns documents recollits en la primera fase han assenyalat que el camí sinodal és necessàriament penitencial, reconeixent que no sempre

⁶ FRANCESC, *Discurs amb motiu del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes*, 17 d'octubre de 2015.

hem viscut la dimensió sinodal constitutiva de la comunitat eclesial. El rostre de l'Església avui presenta els signes de greus crisis de confiança i de credibilitat. En molts contextos, les crisis relacionades amb els abusos sexuals, econòmics, de poder i de consciència han empès l'Església a un examen de consciència exigent perquè «sota l'impuls de l'Esperit Sant, no deixi de renovar-se» (LG 9), en un camí de penediment i conversió que obre itineraris de reconciliació, guarició i justícia.

24. Una Església sinodal és una Església de l'encontre i del diàleg. En el camí que hem recorregut, aquest aspecte de la sinodalitat concerneix amb força particular les relacions amb les altres Esglésies i Comunitats eclesials, a les quals ens uneix el vincle de l'únic Baptisme. L'Esperit, que és «principi d'unitat de l'Església» (UR 2), actua en aquestes Esglésies i Comunitats eclesials, i ens convida a emprendre itineraris de coneixement mutu, de compartir i de construir una vida comuna. A nivell local, emergeix amb força la importància del que ja s'està fent conjuntament amb membres d'altres Esglésies i Comunitats eclesials, sobretot com a testimoni comú en contextos socioculturals hostils fins a la persecució —és l'ecumenisme del martiri— i davant l'emergència ecològica. A tot arreu, en sintonia amb el Magisteri del Concili Vaticà II, també emergeix el desig d'aprofundir en el camí ecumènic: una Església autènticament sinodal no pot deixar d'implicar tots els que comparteixen l'únic Baptisme.

25. Una Església sinodal està cridada a practicar la cultura de l'encontre i del diàleg amb els creients d'altres religions i amb les cultures i les societats en què està inserida, però sobretot entre les moltes diferències que travessen la mateixa Església. Aquesta Església **no té por de la varietat de la qual és portadora, sinó que la valora sense forçar-la a la uniformitat.** El procés sinodal ha estat una oportunitat per a començar a aprendre què vol dir viure la unitat en la diversitat, un punt fonamental que cal seguir explorant, confiant que el camí es farà més clar a mesura que avancem. Per tant, **una Església sinodal promou el pas del "jo" al "nosaltres"**, perquè és un espai on ressona una crida a ser membres d'un cos que valora la diversitat, però que es fa un per l'únic Esperit. És l'Esperit qui impulsa a escoltar el Senyor i a respondre-li com a poble al servei de l'única missió d'anunciar la salvació que Déu ofereix en Crist Jesús a totes les nacions. Això s'esdevé en una gran diversitat de contextos: a ningú no se li demana que abandoni el seu context, sinó més aviat que l'entengui i s'hi encarni amb més profunditat. Tornant a aquesta visió, després de l'experiència de la primera fase, la sinodalitat apareix en primer lloc com un dinamisme que anima les comunitats locals concretes. Passant al nivell més universal, aquest impuls abraça totes les dimensions i les realitats de l'Església, en un moviment d'autèntica catolicitat.

26. Viscuda en una diversitat de contextos i cultures, la sinodalitat es revela com una dimensió constitutiva de l'Església des del seu origen, tot i que encara es troba en procés de realització. De fet, aquesta insisteix perquè s'apliqui cada vegada més plenament, expressant una crida radical a la conversió, el canvi, la pregària i l'acció que s'adreça a tots. En aquest sentit, **una Església sinodal és oberta, acollidora i abraça tothom.** No hi ha frontera que aquest moviment de l'Esperit no se senti obligat a ultrapassar, a atreure tothom en el seu dinamisme. La radicalitat del cristianisme no és prerrogativa d'unes poques vocacions concretes, sinó que és la crida a construir una comunitat que viu i testimonia una manera diferent d'entendre la relació entre les filles i els fills de Déu, que encarna la veritat de l'amor, que es fonamenta en el do i en la gratuïtat. La crida radical és, doncs, a construir conjuntament,

sinodalment, una Església atractiva i concreta: una Església en sortida, en la qual tots s'hi sentin acollits.

27. Al mateix temps, **una Església sinodal s'enfronta amb honestedat i sense por a la crida a una comprensió més profunda de la relació entre l'amor i la veritat**, segons la invitació de sant Pau: «Més aviat mantinguem-nos en la veritat i en l'amor, i creixerem del tot en Crist, que és el cap. Per ell tot el cos està estretament unit i lligat, i, a través de les junctures, en la mesura que li correspon, exerceix la seva funció. Així, amb l'amor dels uns pels altres, tot el cos es va fent i va creixent» (Ef 4,15-16). Per a incloure de manera autèntica tothom, cal entrar en el misteri de Crist deixant-se formar i transformar per la manera com ell va viure la relació entre amor i veritat.

28. **Característica d'una Església sinodal és la capacitat de gestionar les tensions sense deixar-se destruir per elles**, vivint-les com un impuls per a aprofundir la manera com es viu i s'entén la comunió, la missió i la participació. La sinodalitat és una via privilegiada de conversió, perquè reconstitueix l'Església en la unitat: cura les seves ferides i reconcilia la seva memòria, acull les diferències de les quals és portadora i la rescata de les divisions infecundes, permetent-li així encarnar més plenament la seva vocació a ser «en Crist com a sagrament, és a dir, signe i instrument de la íntima unió amb Déu i de la unitat de tot el gènere humà» (LG 1). L'escolta autèntica i la capacitat de trobar maneres de seguir caminant junts més enllà de la fragmentació i la polarització són indispensables perquè l'Església es mantingui viva i vital i pugui ser un signe poderós per a les cultures del nostre temps.

29. **Intentar caminar junts també ens posa en contacte amb la sana inquietud del que encara no està complet**, amb la consciència que encara hi ha moltes coses que no som capaços de suportar-ne el pes (cf. Jn 16,12). Aquest no és un problema a resoldre, sinó més aviat un do a cultivar: ens trobem davant del misteri inesgotable i sant de Déu i hem de romandre oberts a les seves sorpreses mentre avancem en el nostre pelegrinatge per la història cap al Regne (cf. LG 8). Això també és vàlid per a les preguntes que el procés sinodal ha fet emergir: com a primer pas necessiten escolta i atenció, sense pressa a oferir solucions immediates.

30. Dur el pes d'aquestes preguntes no és una càrrega personal dels qui ocupen determinats rols, amb el risc de ser-ne aixafats, sinó una tasca de tota la comunitat, la vida relacional i sacramental de la qual sovint és la resposta immediata més eficaç. Per això **una Església sinodal es nodreix sense parar del misteri que celebra en la litúrgia**, «el cim al qual tendeix l'acció de l'Església i [...] la font d'on brolla tota la seva força» (SC 10), especialment en l'Eucaristia.

31. Una vegada superada l'ansietat del límit, l'inevitable caràcter incomplet d'una Església sinodal i la disponibilitat dels seus membres a acollir les seves vulnerabilitats esdevenen l'espai per a l'acció de l'Esperit, que ens convida a reconèixer els signes de la seva presència. Per això **una Església sinodal és també una Església del discerniment**, en la riquesa dels significats que aquest terme assumeix i la que les diferents tradicions espirituals subratllen. La primera fase va permetre al Poble de Déu començar a experimentar el gust del discerniment mitjançant la pràctica de la conversa en l'Esperit. Escoltant atentament les experiències viscudes pels altres, creixem en el respecte mutu i comencem a discernir els moviments de l'Esperit de Déu en la vida dels altres i en la nostra. D'aquesta manera, comencem a parar més

atenció a «allò que l'Esperit diu a les Esglésies» (Ap 2,7), amb el compromís i en l'esperança d'esdevenir una Església cada vegada més capaç de prendre decisions profètiques que siguin fruit del guiatge de l'Esperit.

A 2. Una manera de procedir per a l'Església sinodal: la conversa en l'Esperit

32. En tots els continents s'ha reconegut la fecunditat del mètode que aquí anomenem «conversa en l'Esperit», adoptat durant la primera fase i indicat en alguns documents com a «conversa espiritual» o «mètode sinodal» (cf. figura a la p. 20).

33. En el seu sentit etimològic, el terme “conversa” no indica un intercanvi genèric d'idees, sinó la dinàmica en què la paraula pronunciada i escoltada genera familiaritat, que permet als participants d'esdevenir propers els uns dels altres. L'especificació “en l'Esperit” n'identifica l'autèntic protagonista: a l'escolta de la seva veu tendeix el desig dels que conversen, que en la pregària s'obren a l'acció lliure d'Aquell que, com el vent, bufa allà on vol (cf. Jn 3,8). Lentament, la conversa entre germans i germanes en la fe obre l'espai per a un “consentir”, un “sentir-junts”, és a dir, una escolta conjunta de la veu de l'Esperit. No és conversa en l'Esperit si no hi ha un pas endavant en una direcció precisa, sovint inesperada, que apunta a una acció concreta.

34. En les Esglésies locals que l'han practicat durant la primera fase, **la conversa en l'Esperit s'ha “descobert” com una atmosfera que fa possible l'intercanvi de les experiències de vida i com l'espai del discerniment en una Església sinodal.** En els Documents finals de les Assemblees continentals, se la descriu com un moment pentecostal, com una oportunitat per a experimentar ser Església i passar de l'escolta dels germans i les germanes en Crist a l'escolta de l'Esperit, que és l'autèntic protagonista, i de rebre d'Ell una missió. Al mateix temps, a través d'aquest mètode, la gràcia de la Paraula i de l'Eucaristia esdevé una realitat sentida i transformadora, actualitzada, que testimonia i realitza la iniciativa amb què el Senyor Jesús es fa present i actiu a l'Església: Crist ens envia en missió i ens reuneix al seu voltant per a donar gràcies i glòria al Pare en l'Esperit Sant. D'aquí prové la petició de tots els continents que aquest mètode pugui animar i conformar cada vegada més la vida quotidiana de les Esglésies.

35. La conversa en l'Esperit s'insereix en una llarga tradició del discerniment eclesial, que ha produït una pluralitat de mètodes i aproximacions. Cal destacar el seu valor delicadament missioner. Aquesta pràctica espiritual ens permet passar del “jo” al “nosaltres”: no perd de vista ni esborra la dimensió personal del “jo”, sinó que la reconeix i la insereix en la dimensió comunitària. D'aquesta manera, la presa de paraula i l'escolta dels participants esdevenen litúrgia i pregària, on el Senyor es fa present i ens atreu cap a formes de comunió i de discerniment cada vegada més autèntiques.

36. Al Nou Testament, hi ha nombrosos exemples d'aquest mode de conversa. **Un relat paradigmàtic és el de l'encontre del Senyor Ressuscitat amb els dos deixebles en el camí cap a Emmaús** (cf. Lc 24,13-35, i l'explicació que en dona CV en el número 237). Com mostra la

seva experiència, la conversa en l'Esperit construeix la comunió i aporta un dinamisme missiонер: els dos, de fet, tornen a la comunitat que havien deixat per a compartir l'anunci pasqual que el Senyor ha ressuscitat.

37. En la seva concreció, **la conversa en l'Esperit es pot descriure com una pregària compartida en vista al discerniment en comú**, per al qual els participants es preparen mitjançant la reflexió i la meditació personals. Es fan mútuament el do d'una paraula meditada i nodrida per la pregària, no d'una opinió improvisada en el moment. **La dinàmica entre els participants articula tres passos fonamentals. El primer està dedicat a cada persona que pren la paraula**, a partir de la seva experiència rellegida en la pregària durant el temps de preparació. Els altres escolten amb la consciència que cadascú té una valuosa contribució a oferir, sense entrar en debats o discussions.

38. El silenci i la pregària ajuden a preparar el pas següent, en què es convida cadascú a obrir en el seu interior un espai per als altres i per a l'Altre. Una altra vegada cadascú pren la paraula: no per a reaccionar ni contrarestar allò que ha escoltat, reafirmant la seva pròpia posició, sinó per a expressar allò que de la seva escolta li ha tocat més profundament i el que l'ha interpellat amb més força. **Les empremtes en la interioritat de cadascun que resulten de l'escolta de germanes i germans són el llenguatge amb què l'Esperit Sant fa ressonar la seva pròpia veu**: com més cada participant s'hagi nodrit de la meditació de la Paraula i dels Sagraments, creixent en la familiaritat amb el Senyor, més serà capaç de reconèixer el so de la seva veu (cf. Jn 10,14.27), gràcies també a l'acompanyament del magisteri i de la teologia. De la mateixa manera, els participants com més intencionadament i acuradament atenguin la veu de l'Esperit, més creixeran en un sentit compartit obert a la missió.

39. El tercer pas, sempre en un ambient de pregària i sota el guiatge de l'Esperit Sant, és el d'**identificar els punts clau que han sorgit i construir un consens sobre els fruits del treball conjunt**, que cadascú consideri fidel al desenvolupament del procés i en el qual, per tant, es pugui sentir representat. No n'hi ha prou d'elaborar un informe que reculli els punts més esmentats, més aviat cal un discerniment, que també estigui atent a les veus marginals i profètiques i que no passi per alt la importància dels punts sobre els quals sorgeix el desacord. El Senyor és la pedra angular que permetrà que la "construcció" se sostingui i l'Esperit, mestre de l'harmonia, ajudarà a passar de la cacofonia a la simfonia.

40. L'itinerari desemboca en una pregària de lloança a Déu i d'agraïment per l'experiència feta. «Quan vivim la mística d'acostar-nos als altres i de buscar el seu bé, ampliem el nostre interior per a rebre els regals més bells del Senyor. **Cada vegada que ens trobem amb un ésser humà en l'amor, quedem capacitats per a descobrir quelcom nou de Déu**. Cada vegada que se'ns obren els ulls per a reconèixer l'altre, se'ns il·lumina més la fe per a reconèixer Déu» (EG 272). Aquest, en poques paraules, és el do rebut per aquells que es deixen implicar en una conversa en l'Esperit.

41. En les situacions concretes, no sempre és possible seguir aquest esquema al peu de la lletra, sinó que s'ha d'adaptar. De vegades cal donar prioritat a que cadascú prengui la paraula i escolti els altres; en altres circumstàncies, fer emergir els lligams entre les diferents

perspectives, a la recerca d'allò que fa que "els nostres cors s'abrusin dins nostre" (cf. Lc 24,32); en altres encara, a l'explicitació d'un consens i al treball conjunt per a identificar la direcció en què hom se sent cridat per l'Esperit a posar-se en moviment. Però, més enllà de les oportunes adaptacions concretes, la intenció i el dinamisme que uneixen els tres passos són i continuen sent característics de la manera de procedir d'una Església sinodal.

42. Tenint present la importància de la conversa en l'Esperit en animar l'experiència viscuda de l'Església sinodal, **la formació a aquest mètode, i sobretot de dinamitzadors capaços d'acompanyar les comunitats en la seva pràctica, es percep com una prioritat a tots els nivells de la vida eclesial** i per a tots els batejats, començant pels ministres ordenats, amb esperit de corresponsabilitat i obertura a les diferents vocacions eclesials. La formació a la conversa en l'Esperit és la formació per a ser Església sinodal.

La conversa en l'Esperit

Una dinàmica de discerniment de l'Església sinodal

Silenci i Pregària inicial
Escolta de la Paraula de Déu

«Prendre la paraula i escoltar»

Cadascun intervé per torn a partir de la seva experiència i de la seva pregària, i escolta amb atenció la contribució dels altres.

PREPARACIÓ PERSONAL

Confiant-se al Pare, conversant en la pregària amb el Senyor Jesús i posant-se a l'escolta de l'Esperit Sant, cadascun prepara la seva contribució sobre la qüestió que s'està cridat a discernir.

Silenci i Pregària

«Deixar espai als altres i a l'Altre»

Cadascun comparteix, a partir d'allò que els altres han dit, el que més ha ressonat en ell/ella i allò que ha suscitat en ell/ella més resistències, deixant-se guiar per l'Esperit Sant: «Quan, escoltant, s'abrusava el meu cor?»

Silenci i Pregària

«Construir junts»

Es dialoga junts a partir del que ha emergit precedentment per a discernir i recollir el fruit de la conversa en l'Esperit: reconèixer intuïcions i convergències; identificar discordances, obstacles i preguntes posteriors. És important que cadascun pugui sentir-se representat en el resultat del treball.

«A quins passos ens està cridant, junts, l'Esperit Sant?»

Pregària final
d'agraïment

B. Comunió, missió, participació

Tres qüestions prioritàries per a l'Església sinodal

«En un cos, hi ha molts membres, però no tots tenen la mateixa funció.
Igualment nosaltres, que som tants,
units en Crist formem un sol cos i som membres els uns dels altres»
(Rm 12,4-5)

43. Entre els fruits de la primera fase, i sobretot de les Assemblees continentals, assolits gràcies a la manera de procedir que s'acaba de delinear, es van identificar tres prioritats que ara es proposen al discerniment de l'Assemblea sinodal d'octubre de 2023. Són reptes amb els quals s'ha de mesurar tota l'Església per a fer un pas endavant i créixer en el seu propi ésser sinodal a tots els nivells i des d'una pluralitat de perspectives: demanen ser afrontats des del punt de vista de la teologia i del dret canònic, així com des de la pastoral i l'espiritualitat. Qüestionen la manera de programar de les diòcesis, així com les opcions quotidianes i l'estil de vida de cada membre del Poble de Déu. També són autènticament sinodals perquè afrontar-les demana caminar junts com a poble, amb tots els seus membres. Les tres prioritats s'il·lustraran en relació amb les tres paraules clau del Sínode: comunió, missió, participació. Tot i que això és una opció per a la simplicitat i la claredat de la presentació expositiva, es corre el risc de presentar les tres paraules clau com a tres "pilars" independents un dels altres. En canvi, en la vida de l'Església sinodal, comunió, missió i participació s'articulen, nodrint-se i recolzant-se mútuament. En aquesta clau d'integració s'han d'entendre i presentar sempre.

44. El canvi d'ordre en què apareixen els tres termes, amb la missió ocupant el lloc central, també està arrelat en la consciència dels lligams que els uneixen i que es van madurar durant la primera fase. De manera especial, **comunió i missió s'entrellacen i s'emmirallen mútuament**, com ja va ensenyar sant Joan Pau II: «La comunió i la missió estan profundament connectades entre elles, es compenetren i s'impliquen mútuament, fins al punt que la comunió representa la font i ensems el fruit de la missió: la comunió és missionera i la missió és per a la comunió» (CL 32, reprès a PE I,4). Estem convidats a anar més enllà d'una comprensió dualista en què les relacions dins de la comunitat eclesial són l'àmbit de la comunió, mentre que la missió es refereix a l'impuls *ad extra*. La primera fase, en canvi, ha posat en relleu com la comunió és la condició per a la credibilitat de l'anunci, tot recuperant d'aquesta manera una intuïció de la XV Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes sobre *Els joves, la fe i el discerniment vocacional*⁷. Al mateix temps, creix una consciència que l'orientació a la missió

⁷Per exemple, en el n. 128, el *Document final* s'afirma: «No n'hi ha prou amb tenir estructures, si no s'hi desenvolupen relacions autèntiques; en realitat és la qualitat d'aquestes relacions la que evangelitza».

és l'únic criteri evangèlicament fonamental per a l'organització interna de la comunitat cristiana, la distribució de rols i tasques i la gestió de les seves institucions i estructures. **És en la relació amb la comunió i la missió que es pot comprendre la participació, i per això només pot afrontar-se després de les altres dues.** D'una banda, els dona el servei de la concreció: l'atenció a procediments, normes, estructures i institucions, permet a la missió que es consolidi en el temps i allibera la comunió de l'espontaneïtat emocional. D'altra banda, en rep un sentit, una orientació i un dinamisme finalista que li permeten fugir del risc de convertir-se en un frenesí de la reivindicació de drets individuals, que inevitablement provoquen fragmentació més que unió.

45. Per tal d'acompanyar la preparació i l'estructuració del treball de l'Assemblea, s'han elaborat cinc fitxes de treball per a cada prioritat, que trobareu al final d'aquest apartat. Cadascuna d'elles constitueix una porta d'entrada a la prioritat a la qual està associada, que d'aquesta manera es pot afrontar des de perspectives diferents però complementàries, relacionades amb diferents aspectes de la vida de l'Església que han sorgit a través del treball de les Assemblees continentals. En qualsevol cas, els tres paràgrafs següents, als quals corresponen els tres grups de fitxes de treball, no s'han de llegir com a columnes paral·leles i no comunicades. Més aviat són raigs de llum que il·luminen la mateixa realitat des de punts de vista diversos, és a dir, la vida sinodal de l'Església, contínuament entrellaçant-se i cridant-se l'un a l'altre, convidant-nos a créixer-hi.

B. 1. Una comunió que s'irradia: com podem ser més plenament signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat?

46. La comunió no és una reunió sociològica com a membres d'un grup identitari, sinó que és sobretot un do del Déu Tri i, al mateix temps, una tasca, mai acabada, de construcció del "nosaltres" del Poble de Déu. Com van experimentar les mateixes Assemblees continentals, la comunió entreteixeix una dimensió vertical, que *Lumen gentium* anomena «la unió amb Déu», i una horitzontal, «la unitat de tota la humanitat», en un fort dinamisme escatològic: el de la comunió és un camí en què estem cridats a créixer, «fins que ens trobarem units uns i altres constituint tots, en la unitat de la fe i del coneixement del Fill de Déu, l'home perfecte, l'home que arriba a la talla de la plenitud del Crist» (Ef 4,13).

47. Rebem una anticipació d'aquest moment en la litúrgia, el lloc en què l'Església en el seu camí terrenal experimenta la comunió, la nodreix i la construeix. Si, de fet, la litúrgia contribueix «en un grau màxim a fer que els fidels expressin en la seva vida, i manifestin als altres, el misteri de Crist i la naturalesa autèntica de la veritable Església» (SC 2), és justament a la litúrgia que hem de mirar per a comprendre què és la vida sinodal de l'Església. En primer lloc, **és en l'acció litúrgica, i sobretot en la celebració eucarística, que l'Església fa cada dia una experiència de radical unitat, expressada en una mateixa pregària**, però en la diversitat de les llengües i dels ritus: un punt fonamental en clau sinodal. Des d'aquest punt de vista, la multiplicitat dels ritus en l'única Església catòlica és una autèntica benedicció, a protegir i promoure, com també es va poder experimentar durant les Assemblees continentals.

48. L'assemblea sinodal no es pot entendre com a representativa i legislativa, anàloga a un organisme parlamentari, amb les seves dinàmiques de construcció de la majoria. Més aviat, estem cridats a comprendre-la per analogia amb l'assemblea litúrgica. La tradició antiga ens

testimonia que quan comença un Sínode ho fa amb la invocació de l'Esperit Sant, continua amb la professió de fe i arriba a determinacions compartides per a assegurar o restablir la comunió eclesial. En una assemblea sinodal Crist es fa present i actua, transforma la història i les vivències quotidianes, dona l'Esperit que guia l'Església a trobar un consens sobre com caminar junts cap al Regne i a ajudar la humanitat a avançar en direcció a la unitat. Caminar junts en l'escolta de la Paraula i dels germans i les germanes, és a dir, en la recerca de la voluntat de Déu i en la concòrdia, porta a donar gràcies al Pare a través del Fill en l'únic Esperit. En l'Assemblea sinodal els que es reuneixen en el nom de Crist escolten la seva Paraula, s'escolten mútuament, discerneixen amb docilitat a l'Esperit, proclamen allò que han escoltat i ho reconeixen com a llum per al camí de l'Església.

49. En aquesta perspectiva, la vida sinodal no és una estratègia d'organització de l'Església, sinó l'experiència de poder trobar una unitat que abraça la diversitat sense esborrar-la, perquè es fonamenta en la unió amb Déu en la confessió de la mateixa fe. Aquest dinamisme posseeix una força impulsora que busca contínuament ampliar l'àmbit de la comunió, però que s'ha d'afrontar amb les contradiccions, els límits i les ferides de la història.

50 La primera qüestió prioritària que va sorgir del procés sinodal s'arrela precisament en aquest punt: en la concreció de la nostra realitat històrica, preservar i promoure la comunió requereix assumir que no sempre aconseguim viure plenament la unitat en la diversitat (cf. 1Co 12). La història produeix divisions, que provoquen ferides que s'han de guarir i que necessiten traçar itineraris de reconciliació. En aquest context, **en nom de l'Evangeli, quins lligams s'han de desenvolupar, superant trinxeres i tanques, i quins refugis i proteccions s'han de construir, i per a protegir a qui? Quines divisions són infecundes? Quan la gradualitat fa possible el camí cap a la comunió completa?** Semblen preguntes teòriques, però estan arrelades en la vida quotidiana de les comunitats cristianes consultades en la primera fase. De fet, es refereixen a la qüestió de si hi ha límits a la nostra disponibilitat a acollir persones i grups, a com establir el diàleg amb les cultures i les religions sense comprometre la nostra identitat, o la determinació de ser la veu de qui és als marges i reafirmar que no s'ha de deixar ningú enrere. Les cinc fitxes de treball que fan referència a aquesta prioritat intenten explorar aquestes preguntes des de cinc perspectives complementàries.

B 2. Corresponsables en la missió: com podem compartir dons i tasques al servei de l'Evangeli?

51. «L'Església pelegrina és missionera per naturalesa» (AG 2). La missió constitueix l'horitzó dinàmic des d'on pensar l'Església sinodal, a la qual transmet un impuls cap a l'"èxtasi", «que consisteix en sortir de nosaltres mateixos i buscar el bé dels altres, fins a donar la vida» (CV 163; cf. també FT 88). La missió permet reviure l'experiència de la Pentecosta: després d'haver rebut l'Esperit Sant, Pere amb els Onze s'aixeca i pren la paraula per a anunciar Jesús mort i ressuscitat a tots els qui estan a Jerusalem (cf. Ac 2,14-36). La vida sinodal està arrelada en el mateix dinamisme: són molts els testimonis que descriuen en aquests termes l'experiència viscuda en la primera fase, i encara més nombrosos els que lliguen de manera indissociable sinodalitat i missió.

52. En una Església que es defineix com a signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat (cf. LG 1), el discurs sobre la missió se centra en la transparència del signe i

l'eficàcia de l'instrument, sense els quals qualsevol anunci es trobarà amb problemes de credibilitat. La missió no és màrqueting d'un producte religiós, sinó construcció d'una comunitat en què les relacions són una manifestació de l'amor de Déu i, per tant, la vida mateixa esdevé anunci. En els Fets dels Apòstols, al discurs de Pere segueix immediatament el relat de la vida de la comunitat primitiva, on tot esdevenia ocasió de comunió (cf. 2,42-47): això li conferia a la comunitat capacitat d'atracció.

53. En aquesta línia, **el primer interrogant sobre la missió tracta sobre allò que els membres de la comunitat cristiana estan realment disposats a posar en comú, a partir de l'originalitat irreductible de cada un**, en virtut de la seva relació directa amb Crist en el Baptisme i d'estar habitats per l'Esperit. Això fa que l'aportació de cada batejat sigui preciosa i indispensable. Una de les raons de la sensació d'admiració que es va observar durant la primera fase està relacionada amb aquesta possibilitat de contribuir: «Puc realment fer alguna cosa?». Al mateix temps, es convida cada un a assumir que mai no està complet, és a dir, la consciència que per a dur a plenitud la missió es necessita tothom o, en altres termes, que també la missió té una dimensió constitutivament sinodal.

54. Per això, la segona prioritat identificada d'una Església que es descobreix sinodal missionera tracta de la manera com és capaç de sol·licitar l'aportació de tots, cadascun amb els seus dons i les seves tasques, valorant la diversitat de carismes i integrant les relacions entre dons jeràrquics i carismàtics⁸. La perspectiva de la missió situa els carismes i els ministeris en l'horitzó d'allò que és comú, i d'aquesta manera en salvaguarda la fecunditat, que es veu compromesa quan aquests esdevenen prerrogatives que legitimen formes d'exclusió. **Una Església sinodal missionera té el deure de preguntar-se sobre com pot reconèixer i valorar la contribució que cada batejat pot oferir a la missió**, sortint d'ell mateix i participant amb els altres en quelcom més gran. «Fer una contribució activa al bé comú de la humanitat» (CA 34) és un component irrenunciable de la dignitat de la persona, fins i tot dins de la comunitat cristiana. La primera contribució que tothom pot oferir és al discerniment dels signes dels temps (cf. GS 4), per tal de mantenir la consciència de la nostra missió en sintonia amb l'alè de l'Esperit. Tots els punts de vista tenen alguna cosa a aportar a aquest discerniment, començant pel dels pobres i dels exclosos: caminar junts amb ells no només vol dir fer-se càrrec i respondre a les seves necessitats i als seus sofriments, sinó també respectar-ne el protagonisme i aprendre d'ells. Aquesta és la manera de reconèixer la seva igual dignitat, fugint dels paranys de l'assistencialisme i anticipant-se en la mesura del possible a la lògica del cel nou i la terra nova vers on caminem.

55. Les fitxes de treball relatives a aquesta prioritat intenten concretar aquesta qüestió de fons respecte a temes com el reconeixement de la varietat de vocacions, carismes i ministeris, la promoció de la dignitat baptismal de la dona, el paper del ministeri ordenat i especialment el ministeri del bisbe dins de l'Església sinodal missionera.

⁸ Cf. CONGREGACIÓ PER A LA DOCTRINA DE LA FE, Carta *Iuvenescit Ecclesia*, 15 de maig de 2016, 13-18.

B 3. Participació, tasques de responsabilitat i autoritat: quins processos, estructures i institucions són necessaris en una Església sinodal missionera?

56. «Les paraules “comunió” i “missió” tenen el perill de romandre una mica abstractes, tret que conreem una praxi eclesial que concreta la sinodalitat en cada pas del nostre camí i de l’acció, promovent una implicació real de tots i de cadascun»⁹. Aquestes paraules del Sant Pare ens ajuden a situar la participació en relació amb els altres dos termes. A la dimensió procedimental, que no s’ha de menystenir en tant que instància de concreció, la participació afegeix una densitat antropològica de gran rellevància: de fet expressa la preocupació pel floriment de l’humà, és a dir, la humanització de les relacions en el si del projecte de comunió i del compromís per a la missió. Salvaguarda la unitat del rostre de cadascú, empenyent perquè el pas al “nosaltres” no absorbeixi el “jo” en l’anonimat d’una col·lectivitat indistinta, en l’abstracció dels drets o en reduir les persones a instruments subordinats per al rendiment de l’organització. La participació és essencialment una expressió de creativitat i nodriment de relacions d’hospitalitat, acollida i promoció humana en el centre de la missió i de la comunió.

57. De la preocupació per la participació en el sentit integral aquí esmentat sorgeix la tercera prioritat que ha emergit en l’etapa continental: **la qüestió de l’autoritat, del seu significat i de l’estil del seu exercici dins d’una Església sinodal. Especialment, l’autoritat es planteja com una forma de poder derivada dels models que ofereix el món, o està arrelada en el servei?** «Entre vosaltres no ha de ser pas així» (Mt 20,26; cf. Mc 10,43), diu el Senyor, que després d’haver rentat els peus dels deixebles els amonesta: «Us he donat exemple perquè vosaltres ho feu tal com jo us ho he fet» (Jn 13,15). En el seu origen, el terme “autoritat” indica la capacitat de fer créixer i, per tant, el servei a la singularitat personal de cadascun, el suport a la creativitat i no un control que la bloqueja, el servei a la construcció de la llibertat de la persona i no un llaç que la té lligada. Connectada a aquesta pregunta n’hi ha una segona, carregada de la preocupació per la concreció i la continuïtat en el temps: **com podem imprimir a les nostres estructures i institucions el dinamisme de l’Església sinodal missionera?**

58. D’aquesta atenció se’n deriva una altra exigència, igualment concreta, que apunta precisament a sostenir la dinàmica de la participació en el temps: es tracta de la formació, que apareix de manera transversal en tots els documents de la primera fase. **Les institucions i les estructures, de fet, per elles mateixes no són suficients per a fer sinodal l’Església: són necessàries una cultura i una espiritualitat sinodals, animades per un desig de conversió i sostingudes per una formació adequada**, com han subratllat repetidament les Assemblees continentals i, abans d’elles, les síntesis de les Esglésies locals. L’exigència de formació no es limita a l’actualització dels continguts, sinó que té un abast integral, que afecta totes les capacitats i les disposicions de la persona: l’orientació a la missió, la capacitat de relació i de construcció de la comunitat, la disponibilitat a l’escolta espiritual i la familiaritat amb el discerniment personal i comunitari, la paciència, la perseverança, la confiança i la llibertat per a dir la veritat (*parrhesia*).

59. La formació és el mitjà indispensable per a fer de la manera de procedir sinodal un model pastoral per a la vida i l’acció de l’Església. **Necessitem una formació integral, inicial i permanent, per a tots els membres del Poble de Déu.** Cap batejat no pot sentir-se aliè a

⁹ FRANCESC, *Moment de reflexió per a l’inici del camí sinodal*, 9 d’octubre de 2021.

aquest compromís i, per tant, cal estructurar propostes de formació adequades a la manera de procedir sinodal adreçades a tots els fidels. De manera especial, com hom més està cridat a servir l'Església, més ha de sentir la urgència de la formació: bisbes, preveres, diaques, consagrats i consagrades, i tots aquells que exerceixen un ministeri necessiten formació per a renovar les modalitats d'exercir l'autoritat i els processos de presa de decisions en clau sinodal, i per aprendre a acompanyar el discerniment comunitari i la conversa en l'Esperit. Els candidats al ministeri ordenat han d'estar formats en un estil i una mentalitat sinodals. La promoció d'una cultura de la sinodalitat implica la renovació del currículum actual dels seminaris i de la formació dels formadors i dels professors de teologia, de manera que hi hagi una orientació més clara i decidida cap a la formació per a una vida de comunió, missió i participació. La formació a una espiritualitat sinodal és el centre de la renovació de l'Església.

60. Moltes contribucions posen de manifest la necessitat d'un esforç similar per a **la renovació del llenguatge utilitzat per l'Església**: en la litúrgia, en la predicació, en la catequesi, en l'art sacre, així com en totes les formes de comunicació adreçades ja sigui als fidels o ja sigui a l'opinió pública en general, també a través de les formes noves o tradicionals dels mitjans de comunicació. Sense menystenir ni degradar la profunditat del misteri que l'Església proclama ni la riquesa de la seva tradició, la renovació del llenguatge ha de tenir com a objectiu fer que aquestes riqueses siguin accessibles i atractives per als homes i les dones del nostre temps, sense representar un obstacle que els mantingui lluny. La inspiració de la frescor del llenguatge de l'Evangelí, la capacitat d'inculturació que mostra la història de l'Església i les experiències prometedores ja en marxa, fins i tot en l'entorn digital, ens conviden a avançar amb confiança i decisió en una tasca d'importància crucial per a l'eficàcia de l'anunci de l'Evangelí, que és l'objectiu al qual aspira una Església sinodal missionera.

Roma, 29 de maig de 2023

Memòria de la Benaurada Verge Maria, Mare de l'Església

XVI ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DEL SÍNODE DELS BISBES

FITXES DE TREBALL PER A L'ASSEMBLEA SINODAL

(Primera Sessió – Octubre de 2023)

Introducció

Si tot l'IL «està pensat com un subsidi pràctic per al desenvolupament de l'Assemblea sinodal de l'octubre de 2023 i, per tant, per a la seva preparació» (n. 10), això és especialment veritat per a les fitxes de treball que aquí es presenten. S'han preparat per a facilitar el discerniment sobre «les tres prioritats que emergeixen amb més força del treball de tots els continents» (n. 14), amb l'objectiu d'identificar els passos concrets als quals ens sentim cridats per l'Esperit Sant per tal de créixer com a Església sinodal. Per tant, la presentació de les fitxes de treball, l'explicació de la seva estructura i les indicacions de com utilitzar-les s'han de contextualitzar en primer lloc dins de la dinàmica del treball de l'Assemblea.

La dinàmica de l'Assemblea

L'Assemblea afrontarà les qüestions plantejades per l'IL alternant sessions plenàries (*Congregationes Generales*) i treballs de grup (*Circuli Minores*), tal com preveu l'art. 14 d'EC.

L'Assemblea procedirà afrontant els diversos temes, en l'ordre en què els proposa l'IL. Començarà treballant l'Apartat A: «Per una Església sinodal. Una experiència integral» (nn. 17-42), amb l'objectiu d'enfocar amb més claredat les característiques fonamentals d'una Església sinodal, partint de l'experiència de caminar junts viscuda pel Poble de Déu en aquests dos anys i recollida en els documents elaborats durant la primera fase gràcies al discerniment dels pastors. Es demana a l'Assemblea que desenvolupi el seu treball en una perspectiva integral, considerant l'experiència del Poble de Déu en el seu conjunt i amb la seva complexitat.

A continuació, l'Assemblea procedirà a afrontar les tres qüestions prioritàries sorgides de la fase de la consulta tal com es presenten a l'Apartat B de l'IL (nn. 43-60). A cadascuna d'aquestes prioritats es dedica una de les tres parts en què s'articula l'Apartat B, «en relació amb les tres paraules clau del Sínode: comunió, missió, participació» (n. 43), amb una inversió de l'ordre en què apareixen aquests tres termes i que ja s'ha explicat al n. 44. A aquesta articulació correspon la de les fitxes de treball, que també se subdivideixen en tres parts, cadascuna de les quals reprèn el títol de la part corresponent de l'Apartat B, destacant així el lligam que les uneix:

- «B 1. Una comunió que s'irradia: com podem ser més plenament signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat?» (nn. 46-50);
- «B 2. Corresponsables en la missió: com podem compartir dons i tasques al servei de l'Evangelí?» (nn. 51-55);
- «B 3. Participació, tasques de responsabilitat i autoritat: quins processos, estructures i institucions són necessaris en una Església sinodal missionera?» (nn. 56-60).

A cadascuna de les tres prioritats corresponen cinc fitxes de treball, cadascuna «constitueix una porta d'entrada a la prioritat a la qual està associada, que d'aquesta manera es pot

afrontar des de perspectives diferents però complementàries, relacionades amb diferents aspectes de la vida de l'Església que han sorgit a través del treball de les Assemblees continentals» (n. 45).

L'organització del treball en passos successius no elimina el dinamisme que uneix els dos Apartats entre ells: l'experiència del Poble de Déu afrontada amb la mirada integradora de l'Apartat A continua representant l'horitzó en el qual cal situar el tractament de les diverses qüestions plantejades a l'Apartat B, que estan arrelades en aquella experiència. Es demanarà a l'Assemblea l'esforç de «mantenir la tensió dinàmica entre la mirada de conjunt [...] i la identificació dels passos pràctics a seguir» (n. 16): aquests últims aprofundeixen i concreten la primera, i reben a canvi una perspectiva i una cohesió contra el risc de la dispersió en el detall.

Finalment, l'últim tram del treball de l'Assemblea es dedicarà a recollir els fruits del procés, és a dir, a discernir els camins que seguirem per a caminar junts. L'Assemblea estudiarà les pistes per a continuar la relectura de l'experiència del Poble de Déu i promoure els aprofundiments necessaris, en primer lloc teològics i canònics, per a preparar la segona sessió de l'Assemblea sinodal d'octubre de 2024.

L'Assemblea procedirà utilitzant, al llarg de tot l'itinerari, el mètode de la conversa en l'Esperit (cf. n. 32-42) que ha caracteritzat tot el procés sinodal, adaptant-lo oportunament. D'aquesta manera mantindrà una connexió amb la manera de procedir que ha caracteritzat tot el procés sinodal (cf. figura de la p. 32), però sobretot fent-ne experiència directa podrà posar millor al centre les maneres d'incorporar-lo més fàcilment a la vida ordinària de l'Església com a forma compartida de procedir per a discernir la voluntat de Déu.

Com utilitzar les fitxes de treball

Les fitxes de treball estan pensades com un instrument de treball per a afrontar les tres qüestions prioritàries enunciades a l'Apartat B durant l'Assemblea d'octubre de 2023. No són, doncs, capítols d'un llibre que es llegeixen successivament, ni tampoc breus assajos més o menys complets sobre un tema. Hi són “per a fer” i no “per a llegir”, en el sentit que ofereixen un esquema per a la pregària i la reflexió personal com a preparació per a l'intercanvi en grup i en plenària. De la mateixa manera es poden utilitzar per a encontres d'aprofundiment temàtics en estil sinodal a tots els nivells de la vida de l'Església. No estan pensades per a ser tractades de manera successiva: cadascuna s'ha de mantenir juntament amb la part de l'Apartat B de l'IL a la qual correspon, però es pot tractar prescindint de totes les altres.

Totes les fitxes de treball tenen la mateixa estructura: comencen amb una ràpida contextualització de la pregunta expressada en el títol, cadascuna emmarcada pel que va sorgir en la primera fase. Després es formula una pregunta per al discerniment. Finalment, s'ofereixen algunes reflexions d'aprofundiment, que articulen diferents perspectives (teològica, pastoral, canònica, etc.), dimensions i nivells (parròquia, diòcesi, etc.), però sobretot, recorden la concreció dels rostres dels membres del Poble de Déu, dels seus carismes i ministeris, de les preguntes que van expressar durant la fase de l'escolta. L'abundància d'estímul proposada en cada Fitxa de treball respon a una exigència de fidelitat a la riquesa i a la varietat de tot allò recollit en la consulta, però sense fer-ne un qüestionari que necessiti formular una resposta a cada

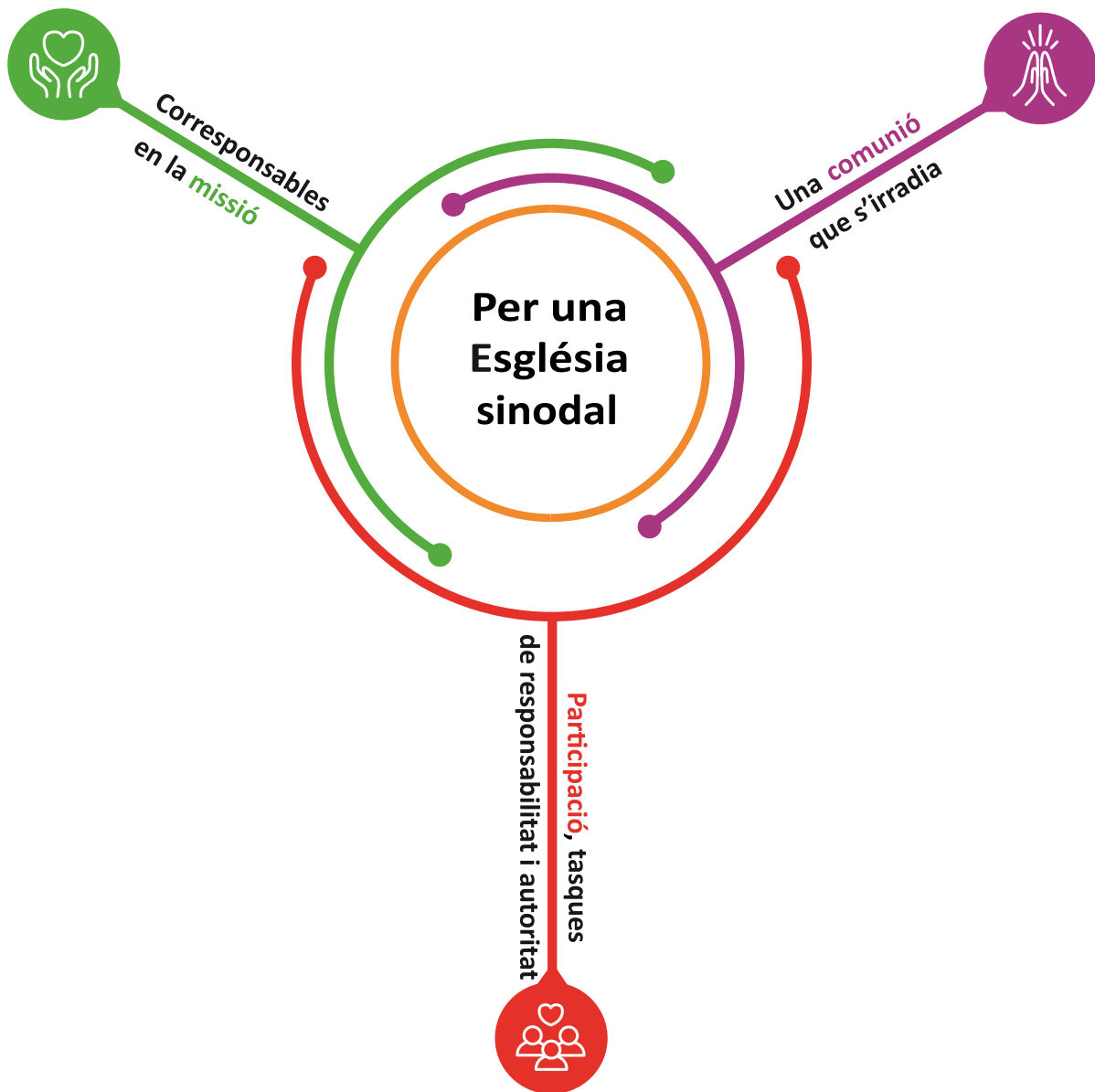
pregunta. Alguns punts seran especialment estimulants en determinades regions del món, d'altres en altres regions. Cadascú està convidat a escollir aquell o aquells en què sent que l'experiència de la "seva" Església té una riquesa més gran a compartir amb les altres: aquesta serà la seva contribució al treball comú.

Cada Fitxa de treball se centra en la qüestió indicada en el títol, donant per fet el marc de referència que representa l'IL, els continguts del qual no es repeteixen ni se citen explícitament en cada cas. No obstant això, representen la base del treball, unida a tots els documents elaborats durant la fase de consulta: «També, en la preparació de l'Assemblea, es convida els membres del Sínode a tenir presents els documents precedents, sobretot el DTC i els Documents finals de les Assemblees continentals, així com l'informe del Sínode digital, com a instruments per al seu discerniment» (n. 9). No es tracta, doncs, de començar de zero, sinó de continuar un camí ja començat. Per aquesta raó, així com per motius obvis d'espai, les fitxes de treball no ofereixen un tractament sistemàtic de les diverses qüestions, ni ho aprofundeixen tot: el fet que el procés sinodal hagi fet emergir alguns punts com a prioritaris no vol dir que altres qüestions siguin menys importants. A partir de la consulta al Poble de Déu, les qüestions proposades en les fitxes de treball representen portes d'entrada per a afrontar de manera concreta la pregunta fonamental que impulsa i guia tot el procés: «Com es realitza avui, a diversos nivells (des del local a l'universal) aquest "caminar junts" que permet a l'Església anunciar l'Evangelí, d'acord amb la missió que li fou confiada; i quins passos ens convida a fer l'Esperit per a créixer com a Església sinodal?» (DP 2).

Entre les fitxes de treball, com també en algunes de les seves parts, hi ha punts de contacte evidents, i també superposicions. No es tracta però de repeticions, en tant que en la redacció s'ha tingut en compte que les fitxes de treball estan pensades per a ser utilitzades independentment les unes de les altres. A més, d'aquesta manera es mostra la rica xarxa d'interconnexions entre els temes tractats.

Alguns interrogants sorgits de la consulta al Poble de Déu es refereixen a qüestions sobre les quals ja hi ha un ensenyament magisterial i teològic al qual es pot fer referència. Per limitar-nos a dos exemples, només cal pensar en l'acollida dels divorciats tornats a casar, tema tractat a l'Exhortació apostòlica postsinodal *Amoris laetitia*, o a la inculturació de la litúrgia, objecte de la Instrucció *Varietates legitimae* (1994) de la Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments. El fet que continuïn sorgint preguntes sobre temes com aquests no s'ha de deixar de banda precipitadament, sinó que demana ser objecte de discerniment i l'Assemblea sinodal és un àmbit privilegiat per a fer-ho. En particular, s'hauran de tenir en compte els obstacles, reals o que es perceben així, que han impedit que es realitzin els passos indicats en els documents anteriors i identificar com es poden remoure. Per exemple, si el bloqueig deriva d'una mancança genèrica d'informació, caldrà un esforç comunicatiu més gran. Si, en canvi, el problema prové de la dificultat de copsar les implicacions dels documents per a les situacions concretes o per la incapacitat de les persones en reconèixer-se en allò que es proposa, un camí sinodal d'apropiació efectiva dels continguts per part del Poble de Déu podria ser la resposta adequada. Un altre cas seria aquell en què la reaparició d'una pregunta fos el senyal d'un canvi de la realitat o de la necessitat d'un "desbordament" de la Gràcia, que demana tornar a interrogar el Dipòsit de la fe i la Tradició viva de l'Església.

Serà difícil que el treball de la primera sessió de la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes pugui arribar a la formulació d'orientacions concloents sobre molts d'aquests temes. És per això que el Sant Pare ha establert que l'Assemblea Sinodal es desenvolupi en dues sessions. L'objectiu principal de la primera sessió serà el de delinear els itineraris d'aprofundiment que s'han de dur a terme en estil sinodal, indicant els actors rellevants que s'hi han d'implicar i les maneres d'assegurar un procés fructífer al servei del discerniment que caldrà completar en la segona sessió d'octubre de 2024, elaborant les propostes concretes per a créixer com a Església sinodal i que es presentaran al Sant Pare.

Com podem ser més plenament signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat?

B 1.1 De quina manera el servei de la caritat i el compromís per la justícia i la cura de la casa comuna alimenten la comunió en una Església sinodal?

Són diverses les directrius indicades per les Assemblees continentals per a créixer com a Església sinodal missionera:

a) en una Església sinodal, els pobres, en el sentit originari dels que viuen en condicions d'indigència i d'exclusió social, ocupen un lloc central. Són destinataris d'atenció, però sobretot són portadors d'una Bona Notícia que tota la comunitat necessita escoltar. L'Església en primer lloc té alguna cosa a aprendre d'ells (cf. Lc 6,20; EG 198). Una Església sinodal reconeix i valora el seu protagonisme;

b) la cura de la casa comuna convida a una acció compartida. La solució de molts problemes, com per exemple el canvi climàtic, demana el compromís de tota la família humana. La cura de la casa comuna ja és un lloc d'experiències intenses d'encontre i de col·laboració amb els membres d'altres Esglésies i Comunitats eclesials, amb els creients d'altres religions i amb homes i dones de bona voluntat. Aquest compromís demana la capacitat d'actuar coherentment en una pluralitat de nivells: catequesi i animació pastoral, promoció d'estils de vida, gestió dels béns (patrimonials i financers) de l'Església;

c) els moviments migratoris són un signe del nostre temps, i «els migrants són un “paradigma” capaç d'il·luminar el nostre temps»¹⁰. La seva presència constitueix una crida a caminar junts, de manera particular quan es tracta de fidels catòlics. Convida a crear lligams amb les Esglésies dels països d'origen dels migrants i també representa una oportunitat d'experimentar la varietat de l'Església, per exemple a través de la diàspora de les Esglésies catòliques orientals;

d) una Església sinodal pot desenvolupar un testimoni profètic en un món fragmentat i polaritzat, sobretot quan els seus membres es comprometen a caminar amb els altres ciutadans per a la construcció del bé comú. En els llocs marcats per conflictes profunds, això requereix la capacitat de ser agents de reconciliació i artesans de pau;

e) «cada cristià i cada comunitat són cridats a ser instruments de Déu per a l'alliberament i la promoció dels pobres» (EG 187). Això també comporta la disponibilitat a prendre posició a favor d'ells en el debat públic, fent-se portaveu de les seves causes, denunciant les situacions d'injustícia i de discriminació, tot buscant evitar la complicitat amb els responsables de la injustícia.

¹⁰ XV ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DEL SÍNODE DELS BISBES, *Els joves, la fe i el discerniment vocacional. Document final*, 27 d'octubre de 2018, 25.

Pregunta per al discerniment

Caminar junts significa no deixar ningú enrere i ser capaços de seguir el ritme d'aquells a qui més els costa avançar. De quina manera una Església sinodal pot créixer en la capacitat de promoure el protagonisme i la participació dels últims en l'Església i en la societat?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Les obres de justícia i de misericòrdia són una forma de participació en la missió de Crist. Per això, tot batejat està cridat a comprometre's en aquest àmbit. Com es pot desvetllar, cultivar i potenciar aquesta consciència en les comunitats cristianes?

2) Les desigualtats que marquen el món contemporani també travessen el cos de l'Església, per exemple separant les Esglésies dels països rics de les dels països pobres, o les comunitats de les zones més riques de les més pobres d'un mateix país. Quins instruments es necessiten per a poder caminar junts entre Esglésies més enllà d'aquestes desigualtats, experimentant un autèntic intercanvi de dons?

3) En el camí sinodal, quins esforços s'han fet per a escoltar la veu dels més pobres i integrar la seva aportació? Quines experiències han madurat les nostres Esglésies per a sostenir el protagonisme dels pobres? Què necessitem per a implicar-los cada vegada més en el nostre caminar junts, deixant que la seva veu qüestionï la nostra manera de fer quan no és prou inclusiva?

4) L'acollida dels migrants esdevé una ocasió per a caminar junts amb persones d'una altra cultura, especialment quan compartim la mateixa fe? Quin espai tenen les comunitats migrants en la pastoral ordinària? Com es valora la diàspora de les Esglésies catòliques orientals com a ocasió per a experimentar la unitat en la diversitat? Quins lligams es creen entre les Esglésies dels països de partida i les dels països d'arribada?

5) La comunitat cristiana sap caminar conjuntament amb la societat en la construcció del bé comú, o es presenta com un subjecte inclinat a la defensa dels seus propis interessos? Com la comunitat cristiana aconsegueix donar testimoni de la possibilitat de la concòrdia més enllà de les polaritzacions polítiques? Quins instruments es dona per a formar-se sobre aquestes tasques? Treballar pel bé comú requereix formar aliances i coalicions: quins criteris de discerniment ens donem respecte a això? Com la comunitat acompanya els seus membres compromesos en la política?

6) Quines experiències de caminar conjuntament amb altres en la cura de la nostra casa comuna hem fet amb persones, grups i moviments que no formen part de l'Església catòlica? Què n'hem après? Quins avenços s'estan fent per a coordinar els diferents nivells d'actuació necessaris per a una cura eficaç de la nostra casa comuna?

7) L'encontre amb pobres i marginats i la possibilitat de caminar junts amb ells comença sovint per la disponibilitat a escoltar la seva vida. Té sentit pensar en el reconeixement d'un ministeri específic de l'escolta i de l'acompanyament per als qui assumeixen aquest servei? Com una Església sinodal pot formar-los i donar-los suport? Com pensar i donar un reconeixement eclesial a formes de compromís per a la construcció d'una societat justa per a la cura de la nostra casa comuna com una resposta a una autèntica vocació i com una opció també professional?

Com podem ser més plenament signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat?

B 1.2 Com una Església sinodal pot fer creïble la promesa que «l'amor i la veritat es trobaran» (Sl 85,11)?

Intentar que la comunitat cristiana compregui què signifiquen concretament acollir i acompanyar, ha estat un nucli central de les diverses etapes de la primera fase del camí sinodal.

El DTC va triar la imatge bíblica d'una tenda que s'eixampla (cf. Is 54,2) per a expressar la crida a ser una comunitat ben arrelada i per això capaç d'obrir-se. Les Assemblees continentals, a partir de les diverses sensibilitats, van proposar altres imatges per a articular la dimensió de l'acollida que forma part de la missió de l'Església: Àsia ha ofert la imatge de la persona que es treu les sabates en creuar el llinar com a senyal d'humilitat i de disposar-se a l'encontre amb l'altre i amb Déu; Oceania ha proposat la imatge de la barca; Àfrica ha insistit en la imatge de l'Església com a família de Déu, capaç d'oferir pertinença i acollida a tots els seus membres en la seva varietat.

En aquesta diversitat d'imatges podem trobar una unitat de propòsits: a tot arreu, l'Església està buscant com renovar la seva missió de ser una comunitat acollidora i hospitalària, per tal de trobar Crist en aquells que acull i ser signe de la seva presència i anunci creïble de la veritat de l'Evangeli en la vida de tots. Hi ha una profunda exigència d'imitar el Mestre i Senyor també en la capacitat de viure una aparent paradoxa: «Proclamar amb valentia el seu ensenyament autèntic i al mateix temps oferir un testimoni d'inclusió i acceptació radical» (DTC 30).

En aquest punt, el camí sinodal ha estat una oportunitat per a fer un acarament profund, amb humilitat i sinceritat. A alguns els ha sorprès descobrir que l'estil sinodal permet situar les preguntes que sorgeixen d'aquesta trobada en una perspectiva missionera, sense romandre paralitzats, sinó alimentant l'esperança que el Sínode sigui un catalitzador d'aquesta renovació de la missió i ens impulsi a sanejar el teixit relacional de l'Església.

La preocupació de ser capaços d'oferir una acollida autèntica s'expressa en una pluralitat de direccions, molt diferents entre elles i no independents les unes de les altres:

- a)** els Documents finals de les Assemblees continentals sovint esmenten aquells que no se senten acceptats a l'Església, com els divorciats i tornats a casar, les persones en matrimonis polígams o les persones LGBTQ+;
- b)** també observen com la discriminació racial, tribal, ètnica, de classe o de casta, és present en el Poble de Déu, i fa que alguns se sentin menys importants o acollits en la comunitat;
- c)** sovint s'assenyala una pluralitat de barreres que cal superar, des de les pràctiques de prejudicis culturals, a les que generen formes d'exclusió de les persones amb discapacitat;
- d)** també sorgeix la preocupació perquè els més pobres, als qui principalment s'adreça la Bona Notícia, massa sovint es troben al marge de les comunitats cristianes (per exemple, pròfugs, migrants i refugiats, infants del carrer, persones sense sostre, víctimes del tràfic de persones, entre d'altres);

e) finalment, els documents de les Assemblees continentals assenyalen que cal mantenir el lligam entre conversió sinodal i atenció a les víctimes dels abusos i als marginats dins l'Església; en particular posen un gran èmfasi en la necessitat d'aprendre a exercitar la justícia com a forma d'acollida d'aquells que han estat ferits per membres de l'Església, especialment les víctimes i els supervivents de totes les formes d'abús;

f) escoltar les veus més freqüentment desateses s'identifica com la manera de créixer en l'amor i en la justícia que l'Evangelí testimonia.

Pregunta per al discerniment

Quins passos pot fer una Església sinodal per a imitar cada vegada més el seu Mestre i Senyor, que camina amb tothom amb amor incondicional i proclama la plenitud de la veritat de l'Evangelí?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Quina és l'actitud amb què ens apropem al món? Sabem reconèixer el que és bo i, alhora, comprometre'ns a denunciar profèticament tot allò que vulnera la dignitat de les persones, de les comunitats humanes i de la creació?

2) Com podem fer ressonar una veu profètica per a exposar les causes del mal sense fragmentar posteriorment les nostres comunitats? Com podem esdevenir una Església que no amagui els conflictes i no tingui por de salvaguardar espais per al desacord?

3) Com podem restaurar la proximitat i la cura de les relacions com el nucli de la missió de l'Església, caminar amb les persones en comptes de parlar d'elles o a elles?

4) En l'esperit de l'Exhortació apostòlica postsinodal *Christus vivit*, com podem caminar junts amb els joves? Com una "opció preferencial pels joves" pot ser el centre de les nostres estratègies pastorals en clau sinodal?

5) Com podem continuar fent passos significatius i concrets per a oferir justícia a les víctimes i els supervivents d'abusos sexuals, espirituals, econòmics, de poder i de consciència provocats per persones que estaven exercint un ministeri o una responsabilitat eclesial?

6) Com podem crear espais on aquells que se senten ferits per l'Església i no aollits per la comunitat se sentin reconeguts, aollits, no jutjats i lliures de fer preguntes? A la llum de l'Exhortació apostòlica postsinodal *Amoris Laetitia*, quins passos concrets calen per a acollir aquells que se senten exclosos de l'Església per raó de la seva afectivitat o sexualitat (per exemple, divorciats tornats a casar, persones en matrimonis polígams, persones LGBTQ+, etc.)?

7) Com podem ser més oberts i acollidors amb els migrants i els refugiats, les minories ètniques i culturals, les comunitats indígenes que fa temps que formen part de l'Església però que sovint estan al marge? Com testimoniar que la seva presència és un do?

8) Quines barreres físiques i culturals hem de fer caure perquè les persones amb discapacitat puguin sentir-se membres de ple dret de la comunitat?

9) Com podem potenciar la contribució de la gent gran a la vida de la comunitat i de la societat?

Com podem ser més plenament signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat?

B 1.3 Com pot créixer una relació dinàmica d'intercanvi de dons entre les Esglésies?

La comunió a què està cridada l'Església és una relació dinàmica d'intercanvi de dons, que testimonia una unitat transcendent en la diversitat. Un dels dons més significatius de l'itinerari sinodal realitzat fins ara és el redescobriment de la riquesa de la diversitat i de la profunditat de la nostra interconnexió. La diversitat i la interconnexió no amenacen, sinó que proporcionen el context per a una recepció més profunda de la nostra unitat de creació, vocació i destí.

El procés sinodal s'ha viscut d'una manera viva i entusiasta al nivell local de l'Església, sobretot quan hi ha hagut oportunitats de conversa en l'Esperit. El DTC ha intentat captar la diversitat d'aquesta vitalitat tot subratllant l'extraordinària convergència en qüestions i temes que han sorgit a través dels diversos contextos. Durant les Assemblees continentals s'han descobert alguns aspectes de la vida de l'Església en contextos molt diferents com un do precíós. Al mateix temps, s'ha entrat en una relació més profunda amb la diversitat que caracteritza les seves diferents regions: diferències entre les Esglésies del mateix continent, així com diversitat d'expressions de la catolicitat, en llocs on les comunitats catòliques llatines i orientals comparteixen el mateix territori, sovint com a resultat d'onades de migració i la formació de comunitats en la diàspora. Veritablement, com va observar una Assemblea continental, ens hem experimentat molt concretament com a "comunitats de comunitats", constatant els dons que rebem i les tensions que això pot generar.

Aquests encontres han portat a observacions compartides i també a peticions explícites:

- a) es desitja que puguem escoltar i reconèixer millor les diferents tradicions de les diverses regions i Esglésies en una conversa eclesial i teològica sovint dominada per veus llatines/occidentals. La dignitat del batejat és reconeguda com un punt clau en molts contextos; de la mateixa manera que, per a molts membres de les Esglésies catòliques orientals, el misteri pasqual celebrat en els sagraments de la iniciació cristiana continua sent el focus de reflexió sobre la identitat dels cristians i sobre l'Església sinodal;
- b) les Esglésies catòliques orientals tenen una llarga i distingida experiència de sinodalitat, compartida amb les Esglésies ortodoxes, una tradició a la qual es desitja que es presti atenció en les discussions i en el discerniment d'aquest procés sinodal;
- c) de la mateixa manera, hi ha realitats específiques i particulars que els cristians orientals de la diàspora afronten en nous contextos, juntament amb els seus germans i germanes ortodoxos. Es desitja que les Esglésies catòliques orientals en la diàspora puguin preservar la seva identitat i ser reconegudes com a quelcom més que comunitats ètniques, és a dir, com a Esglésies *sui iuris* amb riques tradicions espirituals, teològiques i litúrgiques que contribueixen a la missió de l'Església d'avui, en un context global.

Pregunta per al discerniment

Com cada Església local, subjecte de la missió en el context en el que viu, pot potenciar, promoure i integrar l'intercanvi de dons amb les altres Esglésies locals, en l'horitzó de l'única Església catòlica? Com es pot ajudar les Esglésies locals a promoure la catolicitat de l'Església en una relació harmònica entre unitat i diversitat, conservant l'especificitat de cadascuna?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Com es pot augmentar la consciència que l'Església una i catòlica ja és, i des dels seus inicis, portadora d'una diversitat rica i multiforme?

2) Amb quins gestos les diferents Esglésies locals podrien oferir-se hospitalitat recíproca per a beneficiar-se de l'intercanvi de dons eclesials i manifestar la comunió eclesial en la litúrgia, l'espiritualitat, la pastoral i la reflexió teològica? Especialment, com podem facilitar un intercanvi entre les experiències i les visions de la sinodalitat entre les Esglésies catòliques orientals i l'Església llatina?

3) Com l'Església llatina podria desenvolupar una obertura més gran a les tradicions espirituals, teològiques i litúrgiques de les Esglésies catòliques orientals?

4) Com les Esglésies catòliques orientals en la diàspora poden preservar la seva identitat i ser reconegudes com alguna cosa més que comunitats ètniques?

5) Algunes Esglésies viuen en situacions de molta precarietat. ¿Com les altres Esglésies poden fer-se càrrec del seu sofriment i satisfer les seves necessitats, posant en pràctica els ensenyaments de l'apòstol Pau que demanava a les comunitats de Grècia que generosament donessin suport a l'Església de Jerusalem: «Que allò que us sobra a vosaltres compensi el que els falta a ells, i si un dia els sobra a ells que supleixi el que us farà falta a vosaltres, mirant que hi hagi igualtat» (2Co 8,14)? Quin paper poden tenir en aquest sentit les institucions globals i les de la Santa Seu dedicades al servei de la caritat?

6) Com podem tenir en compte i valorar les aportacions i les experiències de les Esglésies locals en l'elaboració del Magisteri i de les normes eclesiàstiques a nivell universal?

7) En un món cada vegada més globalitzat i interconnectat, com es pot desenvolupar el teixit de relacions entre les Esglésies locals d'una mateixa regió i també de diferents continents? Com la mobilitat humana creixent i, per tant, la presència de comunitats de migrants, poden esdevenir una oportunitat per a construir lligams entre les Esglésies i intercanviar dons? Com es poden gestionar de manera constructiva les tensions i les incomprensions que poden sorgir entre fidels de diferents cultures i tradicions?

8) Com les institucions globals de l'Església, començant per les que depenen de la Santa Seu i els Dicasteris de la Cúria Romana, poden afavorir la circulació dels dons entre les Esglésies?

9) Com es pot fer actiu i fecund l'intercanvi d'experiències i de dons no només entre les diferents Esglésies locals, sinó també entre les diferents vocacions, carismes i espiritualitats presents a l'interior del Poble de Déu: instituts de vida consagrada i societats de vida apostòlica, associacions i moviments laicals, noves comunitats? De quina manera és possible assegurar la participació de les comunitats de vida contemplativa en aquest intercanvi?

Com podem ser més plenament signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat?

B 1.4 Com una Església sinodal pot complir millor la seva missió a través d'un compromís ecumènic renovat?

«El camí de la sinodalitat, que l'Església catòlica està recorrent, és i ha de ser ecumènic, de la mateixa manera que el camí ecumènic és sinodal»¹¹. La sinodalitat és un repte comú que concerneix tots els creients en Crist, de la mateixa manera que l'ecumenisme és en primer lloc un camí comú (*syn-odos*), recorregut conjuntament amb els altres cristians. Sinodalitat i ecumenisme són dos camins a recórrer junts, amb un objectiu comú: un testimoni cristià millor. Això pot adoptar la forma de la convivència en un "ecumenisme de la vida" a diferents nivells, inclosos els matrimonis interconfessionals, i també de l'acte suprem de donar la vida com a testimoni de la fe en Crist en l'ecumenisme del martiri.

Són diverses les implicacions ecumèniques del compromís d'edificar una Església sinodal:

a) en l'únic Baptisme tots els cristians participen del *sensus fidei* o sentit sobrenatural de la fe (cf. LG 12), raó per la qual en una Església sinodal tots són escoltats amb atenció;

b) el camí ecumènic és un «intercanvi de dons», i un d'aquests dons que els catòlics poden rebre dels altres cristians és precisament la seva experiència sinodal (cf. EG 246). El redescobriments de la sinodalitat com a dimensió constitutiva de l'Església és un fruit del diàleg ecumènic, de manera especial amb els ortodoxos;

c) el moviment ecumènic és un laboratori de sinodalitat, de manera especial podria ser font d'inspiració la metodologia del diàleg i de la recerca del consens experimentada a diferents nivells en el seu interior;

d) la sinodalitat forma part de la "reforma contínua" de l'Església, amb la consciència que és principalment a través de la seva reforma interna, en la qual la sinodalitat té un paper essencial, que l'Església catòlica s'apropa als altres cristians (cf. UR 4,6);

e) hi ha una relació recíproca entre l'ordenament sinodal de l'Església catòlica i la credibilitat del seu compromís ecumènic;

f) s'experimenta una certa sinodalitat entre les Esglésies quan cristians de diferents comunitats es reuneixen en nom de Jesucrist per a la pregària comuna, l'acció i el testimoni comú, així com les consultes periòdiques i la participació en els processos sinodals dels altres.

Tots els Documents finals de les Assemblees continentals destaquen l'estreta relació entre sinodalitat i ecumenisme, i alguns hi dediquen capítols sencers. De fet, tant la sinodalitat com l'ecumenisme estan arrelats en la dignitat baptismal de tot el Poble de Déu. Junts conviden a un compromís renovat amb la visió d'una Església sinodal missionera. Són processos d'escolta i diàleg i ens conviden a créixer en una comunió que no és uniformitat, sinó unitat en la legítima diversitat. Destaquen la necessitat de viure un esperit de corresponsabilitat, ja que les nostres

¹¹ FRANCESC, *Discurs a Sa Santedat Mar Awa III Catolicós-Patriarca de l'Església Assíria d'Orient*, 19 de novembre de 2022.

decisiones i actuacions, a diferents nivells, afecten tots els membres del Cos de Crist. Són els processos espirituals de penediment, perdó i reconciliació en un diàleg de conversió els que poden conduir a una curació de la memòria.

Pregunta per al discerniment

Com l'experiència i els fruits del camí ecumènic poden ajudar a construir una Església catòlica més sinodal? Com la sinodalitat pot ajudar l'Església catòlica a respondre millor a la pregària de Jesús: «Que tots siguin u... perquè el món cregui» (Jn 17,21)?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Aquest Sínode és una oportunitat per a aprendre d'altres Esglésies i Comunitats eclesials i per a «collir el que l'Esperit ha sembrat en elles com a do també per a nosaltres» (EG 246). Els catòlics, què poden (re)aprendre de l'experiència sinodal d'altres cristians i del moviment ecumènic?

2) Com podem promoure la participació activa de tot el Poble de Déu en el moviment ecumènic? Sobretot, quina pot ser la contribució de les persones de la vida consagrada, les parelles i famílies intereclesials, els joves, els moviments eclesials i les comunitats ecumèniques?

3) En quins àmbits és necessària una "guarició de la memòria" pel que fa a la relació amb altres Esglésies i Comunitats eclesials? Com podem construir junts una "nova memòria"?

4) Com es pot millorar el nostre "caminar junts" amb cristians de totes les tradicions? Com podria oferir aquesta oportunitat una commemoració comuna del 1.700 aniversari del Concili de Nicea (325-2025)?

5) «El ministeri episcopal de la unitat està estretament lligat a la sinodalitat»¹². Com el bisbe, com a «principi visible i fonament de la unitat» (LG 23), està cridat a promoure l'ecumenisme de manera sinodal en la seva Església local?

6) Com l'actual procés sinodal pot contribuir a «trobar una forma d'exercici del primat que, sense renunciar en cap cas a l'essencial de la seva missió, s'obri a una situació nova»¹³?

7) Com les Esglésies catòliques orientals poden ajudar, donar suport i estimular l'Església llatina en el compromís sinodal i ecumènic comú? Com l'Església llatina pot donar suport i promoure la identitat dels fidels catòlics orientals en la diàspora?

8) Com el lema ecumènic del papa Francesc «Caminar junts, treballar junts, pregar junts»¹⁴ pot inspirar un compromís renovat amb la unitat dels cristians d'una manera sinodal?

¹² PONTIFICI CONSELL PER A LA PROMOCIÓ DE LA UNITAT DELS CRISTIANS, *El bisbe i la unitat dels cristians: Vademècum ecumènic*, 5 de juny de 2020, 4.

¹³ JOAN PAU II, Carta encíclica *Ut unum sint*, 25 de maig de 1995, 95; citat a EG 32 i EC 10.

¹⁴ FRANCESC, *Discurs en la pregària ecumènica*, Centre Ecumènic del CME (Ginebra), 21 de juny de 2018.

Com podem ser més plenament signe i instrument d'unió amb Déu i d'unitat de tota la humanitat?

B 1.5 Com podem reconèixer i recollir la riquesa de les cultures i desenvolupar el diàleg entre les religions, a la llum de l'Evangelí?

Escoltar les persones demana saber escoltar les cultures on estan inserides, sabent que cada cultura està en contínua evolució. Una Església sinodal necessita aprendre a articular cada vegada millor l'Evangelí amb les cultures i els contextos locals, a través d'un discerniment, a partir de la confiança que l'Esperit li dona tal amplitud que pot acollir qualsevol cultura, sense exclusions. N'és una prova el fet que les Esglésies locals ja es caracteritzen per una gran diversitat, que és una benedicció: al seu interior hi conviuen diferents nacionalitats i grups ètnics, i creients de les tradicions orientals i occidentals. Aquesta riquesa, amb tot, no sempre és fàcil de viure i pot esdevenir una font de divisions i conflictes.

A més, el nostre temps està marcat per la preponderància d'una nova cultura, la dels entorns digitals i els mitjans de comunicació. Com mostra la iniciativa del Sínode digital, l'Església ja hi és present, sobretot a través de l'activitat de molts cristians, especialment joves. Continua faltant una consciència plena del potencial que aquest entorn ofereix per a l'evangelització i una reflexió sobre els reptes que planteja, especialment en termes antropològics.

Dels documents de les Assemblees continentals sorgeixen diverses tensions, que no ens han d'aclaparar sinó que cal valorar com a fonts de dinamisme:

a) en la relació entre Evangelí i cultures locals, amb diferents experiències i posicions. Alguns consideren l'adopció de tradicions que provenen de les Esglésies d'altres regions com una forma de colonialisme. Altres consideren que l'Esperit actua en tota cultura, fent-la capaç d'expressar les veritats de la fe cristiana. Altres encara sostenen que els cristians no poden adoptar ni adaptar pràctiques culturals precristianes;

b) en la relació entre cristianisme i altres religions. Al costat d'experiències fecundes de diàleg i compromís amb creients d'altres religions, en algunes regions sorgeixen dificultats i limitacions, senyals de desconfiança, conflictes religiosos i també persecucions, directes o indirectes. L'Església desitja construir ponts per a la promoció de la pau, la reconciliació, la justícia i la llibertat, però també hi ha situacions que demanen exercitar una gran paciència i l'esperança que les coses poden canviar;

c) en la relació entre l'Església, d'una banda, i la cultura occidental i les formes de colonització cultural, de l'altra. Hi ha forces en el món que s'oposen a la missió de l'Església, a partir d'ideologies filosòfiques, econòmiques i polítiques que es fonamenten en pressupòsits contraris a la fe. No tothom percep aquestes tensions de la mateixa manera, per exemple en relació al fenomen de la secularització, que alguns veuen com una amenaça i altres com una oportunitat. De vegades, aquesta tensió s'interpreta de manera reduccionista com el xoc entre els que desitgen el canvi i els que el temen;

d) en la relació entre les comunitats indígenes i els models occidentals d'acció missionera. Molts missioners catòlics han mostrat molta dedicació i generositat a l'hora de compartir la seva fe, però en alguns casos, les seves accions gairebé han obstaculitzat la possibilitat que les cultures locals ofereixin la seva contribució original a la construcció de l'Església;

e) en la relació entre la comunitat cristiana i els joves, molts dels quals se'n senten exclosos pel llenguatge adoptat en els ambients eclesials, que els sembla incompreensible.

Aquestes tensions s'afronten en primer lloc a través del discerniment a nivell local, perquè no hi ha receptes prefabricades. Les Assemblees continentals han posat l'accent en una sèrie de disposicions personals i comunitàries que poden ajudar: una actitud d'humilitat i respecte; la capacitat d'escoltar i promoure una autèntica conversa en l'Esperit; la disposició a canviar, a abraçar la dinàmica pasqual de mort i resurrecció també pel que fa a les formes concretes que adopta la vida de l'Església; la formació en el discerniment cultural, en la confrontació entre sensibilitat i espiritualitat i en l'acompanyament de persones de diferents cultures.

Pregunta per al discerniment

Com podem anunciar l'Evangelí amb eficàcia en els diferents contextos i en les diverses cultures, per tal d'afavorir l'encontre amb Crist dels homes i de les dones del nostre temps? Quins lligams podem instaurar amb els creients de les altres religions, desenvolupant una cultura de l'encontre i el diàleg?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Amb quins instruments les Esglésies locals llegeixen i realitzen un discerniment de les cultures en què estan inserides? Com poden, a la llum de l'Evangelí, respectar i valorar les cultures dels diferents contextos locals? Quines oportunitats poden crear per a rellegir els ensenyaments de l'Església a la llum de les cultures locals?

2) Quins espais hi ha disponibles perquè les cultures de les minories i dels migrants es puguin expressar en les Esglésies locals?

3) Diverses diòcesis, Conferències episcopals i Assemblees continentals han expressat el desig de poder rearticular la vida de les comunitats i especialment la litúrgia d'acord amb les cultures locals. Quina dinàmica sinodal podem posar en marxa per a satisfer aquest desig?

4) Com es pot promoure la formació en el discerniment cultural? Com es pot afavorir, educar i donar reconeixement als carismes i les vocacions dels "traductors", és a dir, aquells que ajuden a crear ponts entre religions, cultures i persones?

5) A quins gestos de reconciliació i de pau amb altres religions ens sentim cridats? Com podem afrontar de manera constructiva prejudicis, tensions i conflictes? Com podem testimoniar l'Evangelí en els països on l'Església és minoritària, sense debilitar el testimoni de la fe, però sense exposar innecessàriament els cristians a amenaces i persecucions?

6) Com podem afrontar d'una manera franca, profètica i constructiva les relacions entre la cultura occidental i les altres cultures, fins i tot dins de l'Església, evitant formes de colonialisme?

7) Per a alguns, la societat secularitzada és una amenaça a la qual cal oposar-s'hi, per a altres un fet que cal acceptar, per a d'altres encara una font d'inspiració i una oportunitat. Com les Esglésies poden romandre en diàleg amb el món sense esdevenir mundanes?

8) Com podem suscitar oportunitats de discerniment en els entorns digitals? Quines formes de col·laboració i quines estructures hem de crear al servei de l'evangelització d'un entorn que prescindeix de la dimensió territorial?

Com podem compartir dons i tasques al servei de l'Evangelí?

B 2.1 Com podem caminar junts cap a una consciència compartida del significat i del contingut de la missió?

És missió de l'Església anunciar l'Evangelí i fer present Crist, a través del do de l'Esperit. Aquesta tasca pertoca a tots els batejats (cf. EG 120): la sinodalitat és constitutivament missiònica i la mateixa missió és acció sinodal. Estem convidats contínuament a créixer en la nostra resposta a aquesta crida, renovant en clau sinodal la manera com l'Església realitza la seva missió. En les reflexions de les Assemblees continentals, aquesta missió articula una multiplicitat de dimensions, que s'han d'harmonitzar i no s'han d'oposar les unes a les altres, en la perspectiva integral promoguda per *Evangelii nuntiandi* i represa per *Evangelii gaudium*. Per exemple:

a) una crida urgent a la renovació de la vida litúrgica de l'Església local com a lloc d'anunci a través de la Paraula i els Sagraments, amb un èmfasi en la qualitat de la predicació i en el llenguatge de la litúrgia. Aquest últim requereix un equilibri adequat entre la unitat de l'Església, expressada també en la unitat del ritu, i les diversitats legítimes, que una correcta inculturació té en compte¹⁵;

b) se subratlla el desig d'una Església pobra i propera a qui pateix, capaç d'evangelitzar a través de l'exercici de la proximitat i la caritat, seguint els passos del Senyor, i el testimoni d'un compromís que arriba fins al martiri: és la vocació "samaritana" de l'Església. S'evocuen les situacions en què l'Església provoca ferides i aquelles en què ella mateixa és ferida: sense l'atenció per les persones implicades, aquestes situacions esdevenen un escull per al testimoni de l'amor de Déu i de la veritat de l'Evangelí;

c) una clau per a oposar-se profèticament als nous i destructius colonialismes és obrir llocs de servei gratuït, inspirats en la imitació de Crist, que ha vingut no a ser servit sinó a servir (cf. Mc 10,45). Són llocs on es poden satisfer les necessitats humanes bàsiques, on les persones se senten acollides i no jutjades, lliures de fer preguntes sobre els motius de la nostra esperança (cf. 1Pe 3,15), lliures d'anar-se'n i de retornar. Per a una Església sinodal, la missió és sempre construir amb els altres, no simplement per als altres;

d) també en l'entorn digital, l'Església està descobrint una oportunitat per a l'evangelització, la construcció de xarxes de relacions en aquest espai fa possible que les persones que els freqüenten, especialment els joves, experimentin noves maneres per a caminar junts. La iniciativa del Sínode digital crida l'atenció de l'Església sobre la realitat de la persona humana com a ésser que comunica, fins i tot en les xarxes mediàtiques que configuren el nostre món contemporani.

El desig de créixer en el compromís per la missió no l'obstaculitza la consciència dels límits de les comunitats cristianes ni el reconeixement dels seus fracassos. Al contrari, el moviment de sortida d'un mateix per l'impuls de la fe, l'esperança i la caritat és una via per afrontar aquestes mancances. Tanmateix, al costat de l'afirmació d'aquest desig, les Assemblees continentals

¹⁵ Cf. CONGREGACIÓ PER AL CULTI DIVÍ I LA DISCIPLINA DELS SAGRAMENTS, Instrucció *Varietates legitimaе*, 25 de gener de 1994.

també manifesten la manca de claredat i d'una comprensió compartida del significat, l'abast i el contingut de la missió de l'Església, o dels criteris per articular els impulsos a l'acció en diverses direccions. Això dificulta el nostre caminar junts i ens divideix; per això sorgeix una demanda de noves formes de formació i de llocs de trobada i diàleg, en clau sinodal, entre les diferents perspectives, espiritualitats i sensibilitats que conformen la riquesa de l'Església.

Pregunta per al discerniment

Com l'Església avui està preparada i equipada per a la missió d'anunciar l'Evangelí amb convicció, llibertat d'esperit i eficàcia? De quina manera la perspectiva d'una Església sinodal transforma la comprensió de la missió i permet articular-ne les diferents dimensions? De quina manera l'experiència de complir junts la missió enriqueix la comprensió de la sinodali-tat?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) La vida litúrgica de la comunitat és la font de la missió. Com es pot sostenir la seva renovació en una perspectiva sinodal de valoració dels ministeris, carismes i vocacions i d'oferta d'espais d'acollida i de relació?

2) Com la predicació, la catequesi i la pastoral poden promoure una consciència compartida del significat i el contingut de la missió? I del fet que constitueix una crida real i concreta per a cada batejat?

3) Les síntesis de les Conferències episcopals i de les Assemblees continentals demanen amb força una "opció preferencial" pels joves i per les famílies, que se'ls reconegui com a subjectes i no com a objectes de la pastoral. Com es podria concretar aquesta renovació sinodal missionera de l'Església, també a través de l'aplicació de les conclusions dels Sínodes del 2014-15 i del 2018?

4) Per a la gran majoria del Poble de Déu, la missió es realitza «tractant les coses temporals i ordenant-les segons el pla de Déu» (LG 31; cf. també AA 2). Com podem fer créixer la consciència que la professió, el compromís social i polític, el voluntariat són àmbits on s'exerceix la missió? Com acompanyar i recolzar millor els qui desenvolupen aquesta missió, especialment en ambients hostils i desafiants?

5) La doctrina social de l'Església sovint se la considera una prerrogativa d'experts i teòlegs i desconnectada de la vida quotidiana de les comunitats. Com es pot afavorir que el Poble de Déu se la reapropriï, com a recurs per a la missió?

6) L'entorn digital modela ara la vida de la societat. Com l'Església hi pot desenvolupar la seva missió amb més eficàcia? Com s'ha de repensar l'anunci, l'acompanyament i l'atenció d'aquest entorn? Com es pot oferir un reconeixement adequat al compromís missioner al seu interior i crear els itineraris de formació adequats per a qui ho fa? Com podem encoratjar el protagonisme dels joves, responsables de la missió de l'Església en aquest espai?

7) En molts àmbits, dur a terme la missió requereix col·laborar amb una gran pluralitat de persones i organitzacions d'inspiracions diverses: fidels d'altres Esglésies i Comunitats eclesials, creients d'altres religions, dones i homes de bona voluntat. Què aprenem del "caminar junts" amb ells, i com podem equipar-nos millor per a fer-ho?

Com podem compartir dons i tasques al servei de l'Evangelí?

B 2.2 Què es pot fer perquè una Església sinodal sigui també una Església missionera "tota ministerial"?

Totes les Assemblees continentals fan referència als ministeris en l'Església, sovint en termes molt rics i articulats. El procés sinodal retorna una visió positiva dels ministeris, que situa el ministeri ordenat dins de la ministerialitat eclesial més àmplia, sense crear contraposicions. No obstant això, aflora una certa urgència de discernir els carismes emergents i les formes apropiades a l'exercici dels ministeris baptismals (instituits, extraordinaris i de *facto*) en el Poble de Déu, que participa de la funció profètica, sacerdotal i reial de Crist. Sobre aquests se centra aquesta Fitxa de treball, mentre que en altres es tracta la qüestió de la relació amb el ministeri ordenat i de les tasques dels bisbes en una Església sinodal. Particularment:

a) hi ha una crida clara a superar una visió que reserva qualsevol funció activa en l'Església només als ministres ordenats (bisbes, preveres, diaques), reduint la participació dels batejats a una col·laboració subordinada. Sense disminuir l'estima pel sagrament de l'Orde, els ministeris s'entenen a partir d'una concepció ministerial de tota l'Església. Emergeix una recepció serena del Concili Vaticà II, amb el reconeixement de la dignitat baptismal com a fonament de la participació de tots en la vida de l'Església. La dignitat baptismal es relaciona fàcilment amb el sacerdoti comú com a arrel dels ministeris baptismals, i es reafirma la necessària relació entre sacerdoti comú i sacerdoti ministerial, ja que estan «ordenats l'un a l'altre, ja que tots dos participen, cadascun a la seva manera especial, de l'únic sacerdoti de Crist» (LG 10);

b) se subratlla que l'Església local és el lloc més propici per a fer efectiva la participació de tots en el sacerdoti de Crist, capaç de valorar el ministeri ordenat en la seva peculiaritat i de promoure al mateix temps els ministeris baptismals en la seva varietat. L'Església local està cridada a discernir quins carismes i ministeris són útils per al bé de tots en un context social, cultural i eclesial determinat. Se sent l'exigència de donar un nou impuls i una competència més incisiva a la participació especial dels laics en l'evangelització en els diferents àmbits de la vida social, cultural, econòmica i política, assumint les seves pròpies responsabilitats, així com valorant la contribució dels consagrats i les consagrades, amb els seus diferents carismes, dins de la vida de l'Església local;

c) l'experiència de caminar junts en l'Església local permet imaginar nous ministeris al servei d'una Església sinodal. Sovint, referint-se al text, la visió i el llenguatge de LG 10-12, les Assemblees continentals demanen un reconeixement més gran dels ministeris baptismals i la possibilitat de realitzar-los en el registre de la subsidiarietat entre els diferents nivells de l'Església. En aquest sentit, moltes d'aquestes preguntes sobre els ministeris baptismals podrien trobar resposta a través d'un treball sinodal més aprofundit en les Esglésies locals, on, des del principi de participació diferenciada en el triple ofici (*tria munera*) de Crist, és més fàcil mantenir clara la complementarietat entre el sacerdoti comú i el sacerdoti ministerial, identificant així amb discerniment els ministeris baptismals que necessita la comunitat;

d) una Església “tota ministerial” no és necessàriament una Església “tota de ministeris instituïts”. Molts ministeris sorgeixen legítimament de la vocació baptismal, inclosos els espontanis, alguns ministeris reconeguts que no estan instituïts i d’altres que, mitjançant la institució, reben una formació, missió i estabilitat específiques. Créixer com a Església sinodal implica el compromís de discernir junts quins ministeris s’han de crear o s’han de promoure a la llum dels signes dels temps, com a resposta al servei del món.

Pregunta per al discerniment

Com podem avançar en l’Església cap a una corresponsabilitat real i efectiva en clau missionera per a una realització més plena de vocacions, carismes i ministeris de tots els batejats? Què podem fer perquè una Església més sinodal sigui també una “Església tota ministerial”?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Com podem viure la celebració del Baptisme, la Confirmació i l’Eucaristia perquè siguin oportunitats per a testimoniar i promoure la participació i la corresponsabilitat de tots com a subjectes actius en la vida i la missió de l’Església? Quins itineraris formatius s’han de posar en marxa per a fer créixer en l’Església una comprensió de la ministerialitat que no es redueixi només al ministeri ordenat?

2) Com podem discernir els ministeris baptismals necessaris per a la missió en una Església local, ja siguin instituïts o no? Quins espais existeixen per a l’experimentació a nivell local? Quin valor s’ha d’atribuir a aquests ministeris? En quines condicions poden ser rebuts i reconeguts per tota l’Església?

3) Què podem aprendre de les altres Esglésies i Comunitats eclesials pel que fa a la ministerialitat i els ministeris?

4) La corresponsabilitat es manifesta i es realitza en primer lloc en la participació de tots en la missió: com es pot valorar la contribució específica dels diferents carismes i vocacions (des d’aquells lligats a capacitats i competències individuals, incloses les professionals, fins a aquells que inspiren els instituts de vida consagrada i societats de vida apostòlica, moviments, associacions, etc.) per tal de servir millor a l’harmonia del compromís comunitari i de la vida eclesial, especialment en les Esglésies locals?

5) Com podem crear espais i moments de participació efectiva a la corresponsabilitat en la missió dels fidels que, per diferents motius, són al marge de la vida de la comunitat però que, segons la lògica de l’Evangeli, poden oferir una aportació insubstituïble (persones grans i malaltes, persones amb discapacitat, persones que viuen en la pobresa, persones que no tenen accés a la cultura, etc.)?

6) Moltes persones viuen el compromís per a la construcció d’una societat justa i per a la cura de la casa comuna com una resposta a una autèntica vocació i com a opció de vida, renunciant també a alternatives professionals més segures i ben pagades. Com podem pensar formes de reconeixement d’aquest compromís, de manera que es faci evident que no es tracta d’una opció personal, sinó d’una acció que fa tangible la sol·licitud de l’Església?

Com podem compartir dons i tasques al servei de l'Evangelí?

B 2.3. Com l'Església del nostre temps pot complir millor la seva missió a través d'un major reconeixement i promoció de la dignitat baptismal de les dones?

En el Baptisme, el cristià entra en un nou lligam amb Crist i, en Ell i a través d'Ell, amb tots els batejats, amb tota la humanitat i amb tota la creació. Fills i filles de l'únic Pare, ungits pel mateix Esperit, en virtut de compartir el mateix lligam amb Crist, els batejats es donen els uns als altres com a membres d'un sol cos en què gaudeixen de la mateixa dignitat (cf. Ga 3,26-28). La fase de l'escolta ha reafirmat la consciència d'aquesta realitat, indicant que ha de trobar una realització cada vegada més concreta en la vida de l'Església, també a través de relacions de mutualitat, reciprocitat i complementarietat entre homes i dones:

a) de manera substancialment unànime, malgrat les diferents perspectives de cada continent, totes les Assemblees continentals conviden a fer atenció a l'experiència, l'estatus i el paper de les dones. Celebren la fe, la participació i el testimoni de tantes dones laiques i consagrades d'arreu del món, sovint presents com a evangelitzadores i sovint primeres formadores de la fe, assenyalant la seva contribució als "marges profètics", en llocs remots i contextos socials problemàtics;

b) a més, les Assemblees continentals demanen una reflexió més profunda sobre la realitat dels fracassos relacionals, que també són fracassos estructurals que afecten la vida de les dones en l'Església, convidant a un procés de conversió permanent que busqui esdevenir més plenament el que pel Baptisme ja som. Entre les prioritats per a l'Assemblea sinodal indiquen tractar les alegries i les tensions, com també les oportunitats de conversió i de renovació en la manera com vivim les relacions entre homes i dones a l'Església, també en la concreció de les relacions entre ministres ordenats, consagrats i consagrades, laics i laiques;

c) durant la primera fase del Sínode, les qüestions de la participació de les dones i el seu reconeixement, de les relacions d'acompanyament mutu entre homes i dones, i del desig d'una major presència de les dones en llocs de responsabilitat i de govern van sorgir com a elements crucials en la recerca de com viure la missió de l'Església de manera més sinodal. Les dones que han participat en la primera fase han expressat amb claredat un desig: que la societat i l'Església siguin llocs de creixement, participació activa i pertinença sana per a totes les dones. Demanen a l'Església que estigui al seu costat per acompanyar i promoure la realització d'aquest desig. En una Església que vulgui ser veritablement sinodal, aquestes qüestions s'han d'afrontar conjuntament i junts buscar respostes concretes per a un reconeixement més gran de la dignitat baptismal de la dona i per al rebuig de totes les formes de discriminació i d'exclusió de les què són víctimes en la comunitat eclesial i en la societat;

d) finalment, les Assemblees continentals han posat de manifest la pluralitat d'experiències, punts de vista i perspectives de les dones i demanen que aquesta diversitat sigui reconeguda en el treball de l'Assemblea sinodal, evitant tractar les dones com un grup homogeni o un tema abstracte o ideològic.

Pregunta per al discerniment

Quins passos concrets pot fer l'Església per a renovar i reformar els seus procediments, dispositius institucionals i estructures de manera que permetin un major reconeixement i participació de les dones, també en el govern i en totes les fases dels processos de presa de decisions en un esperit de comunió i en vista a la missió?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Les dones desenvolupen un paper important en la transmissió de la fe en les famílies, les parròquies, la vida consagrada, les associacions i els moviments i les institucions laicals, i com a ensenyants i catequistes. Com podem reconèixer, donar suport, acompanyar la seva ja considerable contribució? Com potenciar-la per aprendre a ser una Església cada vegada més sinodal?

2) Els carismes de les dones ja estan presents i actuen en l'Església d'avui. Què podem fer per a discernir-los i donar-los suport i aprendre el que l'Esperit ens vol ensenyar a través d'ells?

3) Totes les Assemblees continentals demanen que s'afronti el tema de la participació de les dones en el govern, els processos de presa de decisions, la missió i els ministeris a tots els nivells de l'Església, i que aquesta participació rebi el suport d'estructures adequades perquè no només quedi en una aspiració general.

a) Com les dones es poden incloure en cada una d'aquestes àrees en un número més gran i de maneres noves?

b) Com les dones en la vida consagrada poden estar millor representades en els processos de govern i de presa de decisions, millor protegides de formes d'abús en tots els contextos eclesials i, si escau, més justament remunerades per la seva feina?

c) Com les dones poden contribuir al govern, ajudant a promoure una major responsabilitat i transparència, i reforçar la confiança en l'Església?

d) Com podem aprofundir la reflexió sobre la contribució de les dones en la reflexió teològica i l'acompanyament de les comunitats? Com podem donar espai i reconeixement a aquesta contribució en els processos formals de discerniment a tots els nivells de l'Església?

e) Quins nous ministeris es podrien crear per a proporcionar mitjans i oportunitats a la participació efectiva de les dones en el discerniment i els òrgans de presa de decisions? Com es pot fer créixer la corresponsabilitat en els processos de presa de decisions entre dones laiques i consagrades i clergues, en llocs remots i en contextos socials desafiants on les dones són sovint les principals agents de la pastoral i de l'evangelització? Les aportacions rebudes durant la primera fase assenyalen que sorgeixen tensions amb els ministres ordenats on no hi ha dinàmiques de corresponsabilitat i processos de presa de decisions compartits.

4) La majoria de les Assemblees continentals i les síntesis de moltes Conferències episcopals demanen que es consideri la qüestió de la inclusió de l'accés de la dona al diaconat. És possible preveure això? De quina manera?

5) De quina manera els homes i les dones poden col·laborar millor en el desenvolupament del ministeri pastoral i en l'exercici de les responsabilitats que s'hi relacionen?

Com podem compartir dons i tasques al servei de l'Evangelí?

B 2.4 Com podem donar valor al ministeri ordenat, en la seva relació amb els ministeris baptismals, en una perspectiva missionera?

Els Documents finals de les Assemblees continentals expressen un fort desig que s'afronti la reflexió sobre la relació entre el ministeri ordenat i els ministeris baptismals, subratllant la dificultat de fer-ho en la vida ordinària de les comunitats. El procés sinodal ofereix una preciosa oportunitat, a la llum de l'ensenyament del Concili Vaticà II, de centrar la correlació entre la riquesa de vocacions, carismes i ministeris arrelats en el baptisme per una part, i el ministeri ordenat de l'altra, vist com un do i una tasca irrenunciable al servei del Poble de Déu. En particular:

a) en la perspectiva traçada pel Concili Vaticà II, es reafirma la necessària relació entre sacerdocí comú i sacerdocí ministerial. Entre tots dos no hi ha oposició, ni competència o espai per a reivindicacions: es demana que es reconegui la seva complementarietat;

b) les Assemblees continentals expressen un reconeixement pel do del sacerdocí ministerial i, al mateix temps, el desig profund de la seva renovació en una perspectiva sinodal. Assenyalen la dificultat d'implicar una part dels preveres en el procés sinodal i assenyalen la preocupació generalitzada per un exercici del ministeri ordenat no adequat als reptes del nostre temps, lluny de la vida i les necessitats de les persones, sovint centrat en l'àmbit litúrgico-sacramental. També manifesten la preocupació per la solitud en què viuen molts preveres i en subratllen la necessitat de cura, amiatat i suport;

c) el Concili Vaticà II ensenya que «el ministeri eclesiàstic establert per Déu és exercit en diversos ordes per aquells que ja d'antic són anomenats bisbes, preveres i diaques» (LG 28). De les Assemblees continentals sorgeix la petició que el ministeri ordenat, en la diversitat de tasques, sigui per a tots un testimoni viu de comunió i de servei en la lògica de la gratuïtat evangèlica. També expressen el desig que bisbes, preveres i diaques exerceixin el seu ministeri d'orientació i d'unitat en un estil sinodal, per a reconèixer i valorar els dons i els carismes presents en la comunitat, per a fomentar i acompanyar processos d'assumpció comunitària de la missió, per a garantir decisions en línia amb l'Evangelí i en l'escolta de l'Esperit Sant. També es demana una renovació dels programes dels seminaris, de manera que estiguin més orientats en un sentit sinodal i més en contacte amb tot el Poble de Déu;

d) en relació amb aquesta concepció del ministeri ordenat al servei de la vida baptismal, se subratlla com el clericalisme és una força que aïlla, separa i, per tant, debilita i dissipa les energies d'una Església sana i tota ministerial, i s'indica la formació com a via privilegiada per a superar-lo amb eficàcia. Se subratlla a més que el clericalisme no es veu com a exclusiva dels ministres ordenats, sinó que està present de diferents maneres en tots els components del Poble de Déu;

e) en moltes regions, la confiança en els ministres ordenats, en els que desenvolupen càrrecs eclesials, en les institucions eclesials i en el conjunt de l'Església s'ha vist minada per les conseqüències de «l'escàndol dels abusos comesos per membres del clergat o per persones que

exercien un encàrrec eclesial i constitueix un obstacle especialment rellevant en el camí a recórrer junts: en primer lloc i sobretot els abusos a menors i persones vulnerables, però també els d'altre gènere (espirituals, sexuals, econòmics, d'autoritat, de consciència). Es tracta d'una ferida oberta, que continua provocant dolor a les víctimes i als qui els han sofert, a les seves famílies i les seves comunitats» (DTC 20).

Pregunta per al discerniment

Com es pot promoure en l'Església tant una mentalitat com formes concretes de responsabilitat perquè la relació entre els ministeris baptismals i el ministeri ordenat sigui fecunda? Si l'Església és tota ministerial, com podem comprendre els dons específics dels ministres ordenats a l'interior de l'únic Poble de Déu en una perspectiva missionera?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Quina relació té el ministeri dels preveres, «consagrats per a predicar l'Evangelí i pasturar els fidels i celebrar el culte diví» (LG 28), amb els ministeris baptismals? Quina relació té aquest triple ofici del ministeri ordenat amb l'Església com a Poble profètic, sacerdotal i reial?

2) En l'Església local els preveres «formem amb el propi bisbe un sol presbiteri» (LG 28). Com fer créixer aquesta unitat entre el bisbe i el seu presbiteri per a un servei més eficaç al Poble de Déu confiat a la cura del bisbe?

3) L'Església s'enriqueix amb el ministeri de tants preveres que pertanyen a instituts de vida consagrada i societats de vida apostòlica. Com el seu ministeri, caracteritzat pel carisma de l'institut al que pertanyen, pot promoure una Església més sinodal?

4) Com s'ha de comprendre el ministeri del diaca permanent dins d'una Església sinodal missionera?

5) Quines directrius es podrien adoptar per a la reforma dels currículums de formació en els seminaris i en les escoles de teologia per tal de promoure el caràcter sinodal de l'Església? De quina manera la formació dels preveres pot relacionar-se més estretament amb les realitats pastorals i amb la vida de la porció del Poble de Déu al qual estan cridats a servir?

6) Quins itineraris de formació s'haurien d'adoptar per a fer créixer en l'Església una comprensió de la ministerialitat que no es redueixi al ministeri ordenat, sinó que al mateix temps el valori?

7) Com podem discernir junts les maneres com el clericalisme, ja sigui en el clergat o els laics, impedeix la plena expressió tant de la vocació del ministeri ordenat en l'Església com de la dels altres membres del Poble de Déu? Com podem trobar maneres de superar-lo junts?

8) És possible que, especialment en llocs on el nombre de ministres ordenats és molt baix, els laics puguin assumir el paper de responsables de la comunitat? Quines implicacions té això per a la comprensió del ministeri ordenat?

9) Tal com proposen alguns continents, és possible obrir una reflexió sobre la possibilitat de revisar, almenys en algunes àrees, la disciplina sobre l'accés al presbiterat d'homes casats?

10) Com una comprensió del ministeri ordenat i una formació de candidats més arrelada en la visió de l'Església sinodal missionera pot contribuir als esforços per tal d'evitar que es repeteixin els abusos sexuals i altres formes d'abús?

Com podem compartir dons i tasques al servei de l'Evangelí?

B 2.5 Com es pot renovar i promoure el ministeri del bisbe des d'una perspectiva sinodal missionera?

El ministeri del bisbe està arrelat en l'Esclusura i es desenvolupa en la Tradició en fidelitat a la voluntat de Crist. Fidel a aquesta Tradició, el Concili Vaticà II va proposar un ric ensenyament sobre els bisbes, «successors dels Apòstols, que junt amb el successor de Pere, vicari de Crist i cap visible de tota l'Església, regeixen la casa del Déu vivent» (LG 18). El capítol de *Lumen gentium* sobre la constitució jeràrquica de l'Església afirma la sacramentalitat de l'episcopat i sobre aquesta base desenvolupa el tema de la col·legialitat (LG 22-23) i del ministeri episcopal com a exercici dels tres oficis (*tria munera*, LG 24-27). El Sínode dels Bisbes es va establir com a organisme que permetés als bisbes participar amb el bisbe de Roma en la sol·licitud per tota l'Església. La invitació a viure la dimensió sinodal amb més intensitat demana un renovat aprofundiment del ministeri episcopal per tal de situar-lo més sòlidament en un marc sinodal. En particular:

a) el Col·legi episcopal, juntament amb el Pontífex Romà que n'és el cap i mai sense ell, és subjecte d'una «potestat suprema i plena sobre tota l'Església» (LG 22), participa en el procés sinodal ja sigui quan cada bisbe inicia, guia i conclou la consulta del Poble de Déu que té confiat, ja sigui quan els bisbes reunits exerceixen el carisma del discerniment, en els Sínodes o Consells de jerarquies de les Esglésies catòliques orientals i en les Conferències episcopals, en les Assemblees continentals, i, de manera peculiar, en l'Assemblea sinodal;

b) als bisbes, successors dels apòstols, que han rebut «el servei de la comunitat [...] i presideixen en el lloc de Déu el ramat del qual són els pastors» (LG 20), les Assemblees continentals els demanen una conversió sinodal. Si el Concili Vaticà II els recorda que «l'encàrrec que el Senyor va fer als pastors del seu poble és un veritable servei» (LG 24), el procés sinodal els crida a viure una confiança radical en l'acció de l'Esperit Sant en les seves comunitats, sense considerar la participació de tots una amenaça al seu ministeri de guies. Més aviat, els insta a ser principi d'unitat en la seva Església, cridant tots (preveres i diaques, consagrats i consagrades, fidels laics i laiques) a caminar junts com a Poble de Déu i promoure un estil sinodal d'Església;

c) la consulta al Poble de Déu ha posat de manifest com esdevenir una Església més sinodal també comporta una més àmplia implicació de tots en el discerniment, i això requereix un replantejament dels processos de presa de decisions. En conseqüència, emergeix la petició d'estructures de govern adequades que responguin a l'exigència d'una més gran transparència i responsabilitat, el que repercutirà en la manera com s'exerceix el ministeri del bisbe. Això també suscita resistències, pors o una sensació de desorientació. En particular, mentre alguns demanen una implicació més gran de tots els fidels i, per tant, un exercici "menys exclusiu" del paper dels bisbes, altres expressen dubtes i tenen por del perill d'una deriva inspirada en els processos de la democràcia política;

d) igualment forta és la consciència que tota l'autoritat en l'Església procedeix de Crist i està guiada per l'Esperit Sant. La diversitat de carismes sense l'autoritat esdevé anarquia, de la mateixa manera que el rigor de l'autoritat sense la riquesa de carismes, dels ministeris i de les vocacions esdevé en dictadura. L'Església és, al mateix temps, sinodal i jeràrquica, i per això un exercici sinodal de l'autoritat episcopal es connota com a acompanyament i salvaguarda de la unitat. La via per a

comprendre de nou el ministeri episcopal és la pràctica de la sinodalitat, que uneix en la unitat les diferències de dons, carismes, ministeris i vocacions que l'Esperit suscita en l'Església;

e) per a procedir a la renovació del ministeri episcopal dins d'una Església més plenament sinodal es necessiten canvis culturals i estructurals, molta confiança mútua i, sobretot, confiança en el guiatge del Senyor. Per això les Assemblees continentals esperen que la dinàmica de la conversa en l'Esperit pugui entrar en la vida quotidiana de l'Església i animar reunions, consultes, òrgans de decisió, afavorint la construcció d'un sentiment de confiança recíproca i la formació d'un consens efectiu;

f) el ministeri del bisbe inclou també la pertinença al Col·legi episcopal i, per tant, l'exercici de la corresponsabilitat per l'Església universal. Aquest exercici també forma part de la perspectiva de l'Església sinodal, «en l'esperit d'una “sana descentralització”», per tal de «deixar a la competència dels pastors la facultat de resoldre en l'exercici de “la seva pròpia tasca de mestres” i de pastors les qüestions que coneixen bé i que no afecten la unitat de doctrina, de disciplina i de comunió de l'Església, actuant sempre amb aquest esperit de corresponsabilitat que és fruit i expressió del *mysterium communionis* específic que és l'Església» (PE II,2; cf. EG 16; DV 7).

Pregunta per al discerniment

Com entenem la vocació i la missió del bisbe en una perspectiva sinodal missionera? Quina renovació de la visió i de les formes d'exercici concretes del ministeri episcopal es demanen en una Església sinodal caracteritzada per la corresponsabilitat?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) «Els bisbes, d'una manera eminent i visible, ocupen el lloc del mateix Crist, Mestre, Pastor i Pontífex, i obren en nom d'ell» (LG 21). Quina relació té aquest ministeri amb el dels preveres, «consagrats per a predicar l'Evangelí i pasturar els fidels i per a celebrar el culte diví» (LG 28)? Quina relació té aquest triple ofici dels ministres ordenats amb l'Església com a Poble profètic, sacerdotal i reial?

2) De quina manera l'exercici del ministeri episcopal demana la consulta, la col·laboració i la participació del Poble de Déu en els processos de presa de decisions?

3) En base a quins criteris un bisbe pot autoavaluar-se i ser valorat en el desenvolupament del seu servei en un estil sinodal?

4) En quins casos un bisbe podria sentir-se obligat a prendre una decisió diferent a la del consell ponderat ofert pels òrgans consultius? Quina seria la base d'aquesta decisió?

5) Quina és la naturalesa de la relació entre el «sentit sobrenatural de la fe» (LG 12) i el servei magisterial del bisbe? Com podem comprendre i articular millor les relacions entre l'Església sinodal i el ministeri del bisbe? Els bisbes han de discernir junts o separatament dels altres membres del Poble de Déu? Les dues opcions (junts i separats) tenen cabuda en una Església sinodal?

6) Com es pot assegurar la cura i l'equilibri dels tres oficis (santificar, ensenyar, governar) en la vida i el ministeri del bisbe? Fins a quin punt els models actuals de vida i de ministeri episcopal permeten que el bisbe sigui una persona de pregària, un mestre de la fe i un administrador savi i eficaç, i que mantingui els tres rols en tensió creativa i missionera? Com es pot revisar el perfil del bisbe i el procés de discerniment per a identificar-ne els candidats des d'una perspectiva sinodal?

7) Com ha d'evolucionar el paper del bisbe de Roma i l'exercici del seu primat en una Església sinodal?

Participació, tasques de responsabilitat i autoritat B 3

Quins processos, estructures i institucions són necessaris en una Església sinodal missionera

B 3.1 Com s'ha de renovar el servei de l'autoritat i l'exercici de la responsabilitat en una Església sinodal missionera?

Una Església constitutivament sinodal està cridada a articular el dret de tothom a participar en la vida i la missió de l'Església en virtut del Baptisme amb el servei de l'autoritat i l'exercici de la responsabilitat que, en diverses formes, es confia a alguns. L'itinerari sinodal és una oportunitat per a discernir quines són les modalitats adequades al nostre temps per a fer aquesta articulació. La primera fase ha permès recollir algunes idees per a ajudar respecte a això:

a) autoritat, responsabilitat i rols de govern –a vegades indicats sintèticament amb el terme anglès *leadership*– es declinen en una varietat de formes dins de l'Església. L'autoritat en la vida consagrada, en els moviments i les associacions, en les institucions relacionades amb l'Església (com ara universitats, fundacions, escoles, etc.) és diferent de la que deriva del sagrament de l'Orde; així com l'autoritat espiritual lligada a un carisma és diferent de la lligada a un servei ministerial. Entre aquestes formes se salvaguarden les diferències, sense oblidar que totes tenen en comú el fet de ser un servei en l'Església;

b) en particular, totes comparteixen la crida a conformar-se a l'exemple del Mestre, que deia d'ell mateix: «Jo soc entre vosaltres com el qui serveix» (Lc 22,27). «Per als deixebles de Jesús, ahir, avui i sempre, l'única autoritat és l'autoritat del servei»¹⁶. Aquestes són les coordenades fonamentals per a créixer en l'exercici de l'autoritat i la responsabilitat, en totes les seves formes i a tots els nivells de la vida de l'Església. És la perspectiva d'aquella conversió missionera «destinada a renovar l'Església segons la imatge de la missió d'amor pròpia de Crist» (PE I, 2);

c) en aquesta línia, els documents de la primera fase expressen algunes característiques de l'exercici de l'autoritat i de la responsabilitat en una Església sinodal missionera: actitud de servei i no de poder o control, transparència, encoratjament i promoció de les persones; capacitat i competència de visió, de discerniment, d'inclusió, de col·laboració i de delegació. Sobretot se subratlla l'actitud i la disponibilitat a l'escolta. Per això s'insisteix en la necessitat d'una formació específica en aquestes competències per a qui ocupa càrrecs de responsabilitat i autoritat, així com en la posada en marxa de procediments de selecció més participatius, particularment per als bisbes;

d) la perspectiva de la transparència i la de retre comptes és fonamental per a un exercici autènticament evangèlic de l'autoritat i de la responsabilitat. Tanmateix, aquesta també suscita pors i resistències. Per això és important confrontar-se seriosament, amb una actitud de discerniment, amb les adquisicions més recents de les ciències de la gestió i del lideratge. A més, la conversa de l'Esperit s'indica com una modalitat de gestió dels processos de presa de decisions i de construcció del consens capaç de generar confiança i afavorir un exercici de l'autoritat adequat a una Església sinodal;

¹⁶ FRANCESC, *Discurs amb motiu del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes*, 17 d'octubre de 2015.

e) les Assemblees continentals també assenyalen experiències d'apropiació del poder i dels processos de presa de decisions per part d'alguns que ocupen llocs d'autoritat i de responsabilitat. Vinculen aquestes experiències a la cultura del clericalisme i a les diferents formes d'abús (sexual, financer, espiritual i de poder), que erosionen la credibilitat de l'Església i comprometen l'eficàcia de la seva missió, especialment en aquelles cultures on el respecte a l'autoritat és un valor important.

Pregunta per al discerniment

Com es pot comprendre i exercir l'autoritat i la responsabilitat al servei de la participació de tot el Poble de Déu? Quina renovació de la comprensió i de les formes d'exercici concretes de l'autoritat, la responsabilitat i el govern, és necessària per a créixer com a Església sinodal missionera?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) L'ensenyament del Concili Vaticà II sobre la participació de tots en la vida i en la missió de l'Església és rebut efectivament en la consciència i en la praxi de les Esglésies locals, de manera particular dels pastors i dels qui exerceixen funcions de responsabilitat? Què pot afavorir-ne una consciència i una valoració més profundes en el compliment de la missió de l'Església?

2) A l'Església hi ha rols d'autoritat i de responsabilitat no lligats al sagrament de l'Orde, que s'exerceixen al servei de la comunió i la missió en els instituts de vida consagrada i les societats de vida apostòlica, en les associacions i els moviments laicals, en els moviments eclesials i les noves comunitats, etc. Com podem promoure un exercici adient d'aquestes formes d'autoritat en una Església sinodal i com podem viure-hi la relació amb l'autoritat ministerial dels pastors?

3) Quins elements han de formar part de la formació a l'autoritat de tots els responsables eclesials? Com es pot incentivar la formació al mètode de la conversa en l'Esperit i la seva aplicació autèntica i incisiva?

4) Com poden ser les línies de reforma de seminaris i cases de formació, per tal que puguin estimular els candidats al ministeri ordenat a créixer en un estil d'exercici de l'autoritat adient en una Església sinodal? Com s'han de repensar la *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* i els documents de la seva aplicació a nivell nacional? Com s'han de reorientar els plans d'estudis de les escoles de teologia?

5) Quines formes de clericalisme persisteixen en la comunitat cristiana? Encara es té una percepció de distància entre els fidels laics i els pastors: què pot ajudar a superar-la? Quines formes d'exercici de l'autoritat i de la responsabilitat s'han de superar perquè no són adequades a una Església constitutivament sinodal?

6) En quina mesura l'escassetat de preveres en algunes regions és un estímul per a interrogar-se sobre la relació entre ministeri ordenat, govern i assumpció de responsabilitats en la comunitat cristiana?

7) Què podem aprendre sobre l'exercici de l'autoritat i de la responsabilitat de les altres Esglésies i Comunitats eclesials?

8) En cada època, l'exercici de l'autoritat i de la responsabilitat dins de l'Església està influenciat pels models de gestió i per l'imaginari del poder que prevalen en la societat. De quina manera podem prendre'n consciència i exercitar un discerniment evangèlic sobre les pràctiques d'exercici de l'autoritat vigents a l'Església i a la societat?

Participació, tasques de responsabilitat i autoritat B 3

Quins processos, estructures i institucions són necessaris en una Església sinodal missionera

B 3.2 Com podem desenvolupar de manera autènticament sinodal les pràctiques de discerniment i els processos de presa de decisions, accentuant el protagonisme de l'Esperit?

Com Església sinodal estem cridats a discernir junts quins passos es poden fer per a complir la missió d'evangelització, subratllant el dret de tots a participar en la vida i la missió de l'Església i demanant l'aportació insubstituïble de tot batejat. A la base de tot discerniment hi ha el desig de fer la voluntat del Senyor i el creixement en la familiaritat amb Ell a través de la pregària, la meditació de la Paraula i la vida sacramental, que ens fa capaços d'escollir com Ell escolliria. Pel que fa al lloc del discerniment en una Església sinodal missionera:

a) de les Assemblees continentals sorgeix amb força el desig de processos de presa de decisions més compartits, capaços d'integrar la contribució de tot el Poble de Déu, però també les habilitats que tenen alguns, així com implicar aquells que per diferents motius romanen al marge de la vida de la comunitat, com les dones, els joves, les minories, els pobres i els exclosos. Aquest desig s'expressa amb la insatisfacció per formes d'exercici de l'autoritat en què les decisions es prenen sense consultar;

b) les Assemblees continentals constaten la por d'alguns que veuen en competència la dimensió sinodal i la jeràrquica, totes dues constitutives per a l'Església. Però també apareixen indicadors de signe contrari. Un primer exemple és l'experiència que, quan l'autoritat pren decisions dins de processos de tipus sinodal, la comunitat aconsegueix reconèixer-ne més fàcilment la legitimitat i acollir-la. Un segon exemple és la consciència que la manca d'intercanvi amb la comunitat debilita el rol de l'autoritat, reduint-lo de vegades a un exercici d'afirmació de poder. Un tercer exemple és l'atribució de responsabilitats eclesials a fidels laics, que les exerceixen de manera constructiva i no d'oposició, en regions on el nombre de ministres ordenats és molt escàs;

c) l'àmplia adopció del mètode de la conversa en l'Esperit durant la fase de consulta ha permès a molts fer l'experiència d'alguns dels elements d'un procés de discerniment comunitari i de modalitats participatives de construcció del consens, sense amagar els conflictes ni crear polaritzacions;

d) els que desenvolupen tasques de govern i de responsabilitat estan cridats a suscitar, facilitar i acompanyar processos de discerniment comunitari que incloguin l'escolta del Poble de Déu. Particularment, pertoca a l'autoritat del bisbe un servei fonamental d'animació i de validació del caràcter sinodal d'aquests processos i de confirmació de la fidelitat de les conclusions que han sorgit durant el seu desenvolupament. En particular, pertoca als pastors verificar la consonància entre les aspiracions de les seves comunitats i el «dipòsit sagrat de la Paraula de Déu confiat a l'Església» (DV 10), consonància que permet considerar aquestes aspiracions com a expressió genuïna del sentit de la fe del Poble de Déu;

e) la perspectiva del discerniment comunitari interpel·la l'Església a tots els nivells i en totes les seves articulacions i formes organitzatives. A més de les estructures parroquials i diocesanes, també concerneix els processos de presa de decisions d'associacions, moviments i grups laicals, on s'entrecreuen mecanismes institucionals que preveuen ordinàriament el recurs d'instruments com el vot. Qüestiona la manera com els òrgans de decisió de les institucions vinculades a l'Església (escoles, universitats, fundacions, hospitals, centres d'acollida i acció social, etc.) identifiquen i formulen directrius de funcionament. Finalment, interpel·la els instituts de vida consagrada i les societats de vida apostòlica la manera com connecten les especificitats dels seus carismes amb les seves constitucions (cf. DTC 81);

f) adoptar processos de presa de decisions que recorren de manera habitual al discerniment comunitari exigeix una conversió que és personal, comunitària, cultural i institucional, així com una inversió en formació.

Pregunta per al discerniment

Com podem pensar processos de presa de decisions més participatius, que deixin espai a l'escolta i el discerniment comunitari, recolzats per l'autoritat entesa com a servei d'unitat?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Quin espai té en els nostres processos de presa de decisions l'escolta de la Paraula de Déu? Com deixem espai al protagonisme de l'Esperit Sant concretament i no només verbalment?

2) Com la conversa en l'Esperit, que obre al dinamisme del discerniment comunitari, pot contribuir a la renovació dels processos de presa de decisions en l'Església? Com pot ser "institucionalitzada" i esdevenir una pràctica ordinària? Quins canvis en el dret canònic són necessaris?

3) Com es pot promoure el ministeri del dinamitzador de processos de discerniment comunitari, assegurant que els qui el duen a terme tinguin una formació i un acompanyament adequats? Com podem formar ministres ordenats per acompanyar processos de discerniment comunitari?

4) Com es pot afavorir la participació de dones, joves, minories i veus marginades en els processos de discerniment i de presa de decisions?

5) Com una articulació més clara entre la totalitat del procés de presa de decisions i el moment específic de la presa de decisions, pot ajudar-nos a identificar millor el que pertoca als diversos actors en cada fase? Com entenem la relació entre procés de presa de decisions i discerniment en comú?

6) De quina manera els consagrats i les consagrades poden i han de participar en els processos de presa de decisions de les Esglésies locals? Què podem aprendre de la seva experiència i de les seves diverses espiritualitats en matèria de discerniment i processos de presa de decisions? Què podem aprendre d'associacions, moviments i grups laicals?

7) Com podem afrontar de manera constructiva els casos en què l'autoritat consideri que no pot confirmar les conclusions assolides per un procés de discerniment comunitari i prengui una decisió en una direcció diferent? Quina mena de restitució aquesta autoritat hauria d'oferir als qui han participat en el procés?

8) Què podem aprendre de la societat i de la cultura en termes de gestió de processos participatius? Quins models, en canvi, poden ser un obstacle per a construir una Església més sinodal?

9) Quines aportacions podem acollir de l'experiència de les altres Esglésies i Comunitats eclesial? I de la de les altres religions? Quins estímuls de les cultures indígenes, minoritàries i dels oprimits ens poden ajudar a repensar els nostres processos de presa de decisions? Quines intuïcions ens venen de les experiències que es fan en l'entorn digital?

Participació, tasques de responsabilitat i autoritat B 3

Quins processos, estructures i institucions són necessaris en una Església sinodal missionera

B 3.3. Quines estructures es poden desenvolupar per a consolidar una Església sinodal missionera?

Les Assemblees continentals expressen amb força el desig que la manera de procedir sinodal, experimentada en el camí actual, penetri en la vida quotidiana de l'Església a tots els nivells, renovant les estructures que hi ha –a partir dels Consells pastorals diocesans i parroquials, els Consells dels afers econòmics, els Sínodes diocesans o eparquials– o bé instituint-ne de noves. Sense disminuir la importància de la renovació de les relacions en el Poble de Déu, la intervenció en les estructures és indispensable per a consolidar els canvis a llarg termini. Particularment:

a) per a no quedar-se només en un exercici en el paper o confiat només a la bona voluntat de les persones, la corresponsabilitat en la missió derivada del Baptisme s'ha de concretar en formes estructurals. Per tant, calen marcs institucionals adequats, així com espais en què es pugui practicar el discerniment comunitari de manera regular. No es tracta d'una petició de redistribució del poder, sinó de l'exigència que sigui possible l'exercici efectiu de la corresponsabilitat derivada del Baptisme. Aquest confereix a cada persona drets i deures, que s'han de poder exercir segons els carismes i els ministeris de cadascun;

b) per això és necessari que les estructures i les institucions funcionin amb procediments adients: transparents, focalitzats en la missió, oberts a la participació, capaços de deixar lloc a les dones, els joves, les minories, els pobres i els marginats. Això és cert per als organismes de participació ja esmentats, el paper dels quals s'ha de confirmar i consolidar, però també és cert per als òrgans de decisió d'associacions, moviments i noves comunitats; per als òrgans de govern d'instituts de vida consagrada i societats de vida apostòlica (d'una manera adequada al carisma particular de cadascun d'ells); per a les múltiples i diverses institucions, sovint també subjectes a la normativa civil, a través de les que es realitza l'acció missionera i el servei de la comunitat cristiana: escoles, hospitals, universitats, mitjans de comunicació, centres d'acollida i d'acció social, centres culturals, fundacions, etc.;

c) la petició d'una reforma d'estructures i institucions i mecanismes de funcionament en el sentit de la transparència és especialment forta en els contextos més marcats per la crisi dels abusos (sexuals, econòmics, espirituals, psicològics, institucionals, de consciència, de poder, de jurisdicció). Part del problema sovint és la gestió inadequada dels casos d'abús i que posa en dubte mecanismes, procediments de funcionament d'estructures i institucions eclesials, així com la mentalitat de les persones que hi treballen. La perspectiva de la transparència i de la corresponsabilitat també suscita por i resistències; per això cal aprofundir el diàleg, creant oportunitats per a compartir i confrontar a tots els nivells;

d) el mètode de conversa en l'Esperit es revela especialment valuós per a reconstruir la confiança en els contextos on, per diverses raons, s'ha instaurat un clima de desconfiança entre els diferents membres del Poble de Déu. Un camí de conversió i de reforma, en l'escolta de la veu de l'Esperit, demana estructures i institucions capaces d'acompanyar-lo i donar-lo suport. Al mateix temps, però, les Assemblees continentals expressen amb força el convenciment que

les estructures totes soles no són suficients, sinó que és necessari també un canvi de mentalitat, per al que cal invertir en formació;

e) a més, també sembla oportú actuar en l'àmbit del dret canònic: reequilibrant la relació entre el principi d'autoritat, fortament afirmat en la normativa vigent, i el principi de participació; reforçant l'orientació sinodal dels organismes ja existents; creant nous organismes, quan això sembli necessari per a les exigències de la vida de la comunitat; vetllant per l'aplicació efectiva de la normativa vigent.

Pregunta per al discerniment

Una Església sinodal necessita viure la corresponsabilitat i la transparència: de quina manera aquesta consciència pot ser la base per a la reforma d'institucions, estructures i procediments, per tal de consolidar el canvi en el temps?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) Com han de canviar les estructures canòniques i els procediments pastorals per afavorir la corresponsabilitat i la transparència? Disposem d'estructures adequades per a garantir la participació o en necessitem de noves?

2) De quina manera el dret canònic pot contribuir a renovar estructures i institucions? Quins canvis semblen necessaris o oportuns?

3) Quins obstacles (mentals, teològics, pràctics, organitzatius, financers, culturals) s'interposen a la transformació dels organismes de participació que actualment preveu el dret canònic en òrgans de discerniment comunitari efectiu? Quines reformes es necessiten perquè puguin sostenir la missió de manera eficaç, creativa i vital? Com és possible fer-les més obertes a la presència i a la contribució de les dones, els joves, els pobres, els migrants, els membres de minories i d'aquells que per diferents raons es troben al marge de la vida de la comunitat?

4) De quina manera la perspectiva de l'Església sinodal interpel·la les estructures i els procediments de la vida consagrada i de les diferents formes d'associació laicals? I el funcionament de les institucions relacionades amb l'Església?

5) En quins àmbits de la vida de les institucions cal un esforç més gran de transparència (rendició de comptes econòmica i financera, selecció dels candidats als llocs de responsabilitat, nomenaments, etc.)? Quins instruments podem utilitzar per a fer-ho?

6) La perspectiva de la transparència i de l'obertura a processos de consulta i de discerniment en comú també suscita temors. Com es manifesten? De què tenen por els que expressen aquests temors? Com es poden afrontar i superar aquestes pors?

7) En quina mesura és possible distingir entre membres d'una institució i la institució mateixa? Les responsabilitats de la mala gestió dels casos d'abús són individuals o sistèmiques? De quina manera la perspectiva sinodal pot contribuir a crear una cultura de prevenció dels abusos de qualsevol tipus?

8) Què podem aprendre de la manera com les institucions públiques i el dret públic i civil cerquen donar resposta a l'exigència de transparència i de rendició de comptes que prové de la societat (separació de poders, òrgans de control independents, obligacions de fer públics determinats procediments, límits a la durada dels càrrecs, etc.)?

9) Què podem aprendre de l'experiència de les altres Esglésies i Comunitats eclesials pel que fa al funcionament d'estructures i institucions en un estil sinodal?

Participació, tasques de responsabilitat i autoritat B 3

Quins processos, estructures i institucions són necessaris en una Església sinodal missionera

B 3.4 Com podem configurar instàncies de sinodalitat i col·legialitat que impliquin agrupacions d'Esglésies locals?

La primera fase del procés sinodal ha posat de relleu el paper de les instàncies de sinodalitat i col·legialitat que agrupen diverses Esglésies locals: les Estructures jeràrquiques orientals i, a l'Església llatina, les Conferències episcopals (cf. PE I,7), que, amb el desenvolupament de l'etapa continental, han practicat una instància ulterior de sinodalitat i col·legialitat. Els documents elaborats en les diferents etapes subratllen com la consulta del Poble de Déu a les Esglésies locals i les etapes de discerniment successives han estat una veritable experiència d'escolta de l'Esperit a través de l'escolta d'uns i altres. De la riquesa d'aquesta experiència en podem extreure idees per a construir una Església cada vegada més sinodal:

a) el procés sinodal pot esdevenir «un dinamisme de comunió que inspira totes les decisions eclesials»¹⁷, perquè implica realment tots els subjectes –el Poble de Déu, el Col·legi episcopal, el bisbe de Roma–, cadascun segons la seva funció. El desenvolupament ordenat de les etapes d'aquest Sínode ha fet esvaïr la por que la consulta al Poble de Déu comportés un afèbliment del ministeri dels pastors. Al contrari, la consulta ha estat possible perquè cada bisbe l'ha iniciada, com a «principi visible i fonament de la unitat» (LG 23), en la seva Església. Posteriorment, en les Estructures jeràrquiques orientals i en les Conferències episcopals, els pastors han dut a terme un acte de discerniment col·legial ponderant les aportacions que provenien de les Esglésies locals. Així, el procés sinodal ha promogut un exercici real de la col·legialitat episcopal en una Església tota sinodal;

b) la qüestió de l'exercici de la sinodalitat i de la col·legialitat en instàncies que impliquen grups d'Esglésies locals que comparteixen tradicions espirituals, litúrgiques i disciplinàries, de contigüitat geogràfica i de proximitat cultural, a partir de Conferències episcopals, requereixen una reflexió teològica i canònica renovada: en aquestes «la *communio Episcoporum* s'ha expressat en el servei de la *communio Ecclesiae* fonamentada en la *communio fidelium*» (PE I,7);

c) una de les raons per afrontar aquesta tasca sorgeix a *Evangelii gaudium*: «No és convenient que el Papa reemplaci els episcopats locals en el discerniment de totes les problemàtiques que es plantegen als seus territoris. En aquest sentit, percebo la necessitat d'avançar en una saludable “descentralització”» (n. 16). Amb motiu del 50è aniversari de la institució del Sínode dels bisbes, el Sant Pare va precisar que la sinodalitat no s'exerceix només al nivell de les Esglésies locals i al de l'Església universal, sinó també al nivell de les agrupacions d'Esglésies, com les Províncies i les Regions Eclesiàstiques, els Concilis particulars i sobretot les Conferències episcopals: «Hem de reflexionar com realitzar encara més, a través d'aquests organismes, les instàncies intermèdies de la col·legialitat, potser integrant i actualitzant alguns aspectes de l'antic ordenament eclesiàstic»¹⁸.

¹⁷ FRANCESC, *Discurs amb motiu del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes*, 17 d'octubre de 2015.

¹⁸ *Ibidem*.

Pregunta per al discerniment

A la llum de l'experiència sinodal viscuda fins ara, com la sinodalitat pot trobar una millor expressió en i a través d'institucions que impliquen grups d'Esglésies locals, com els Sínodes de Bisbes i els Consells de jerarquies de les Esglésies catòliques orientals, les Conferències episcopals i les Assemblees continentals, perquè se les «concebi com a subjectes d'atribucions concretes, incloent també alguna autoritat doctrinal» (EG 32) en una perspectiva missionera?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) La dinàmica sinodal d'escolta de l'Esperit a través de l'escolta dels uns als altres s'ofereix com la manera més practicable i convincent de traduir en acte la col·legialitat episcopal en una Església tota sinodal. A partir de l'experiència del procés sinodal:

- a) com es pot fer de l'escolta del Poble de Déu la forma habitual per a realitzar els processos de presa de decisions en l'Església a tots els nivells de la seva vida?
- b) com es pot realitzar l'escolta del Poble de Déu en les Esglésies locals? En particular, com es poden potenciar els organismes de participació, perquè siguin "llocs" efectius d'escolta i de discerniment eclesial?
- c) com podem repensar els processos de presa de decisions a nivell dels organismes episcopals de les Esglésies catòliques orientals i de les Conferències episcopals a partir de l'escolta del Poble de Déu en les Esglésies locals?
- d) Com podem integrar la instància continental en la normativa canònica?

2) Atès que la consulta en les Esglésies locals és escolta efectiva del Poble de Déu, el discerniment dels pastors assumeix el caràcter d'acte col·legial que confirma qualificadament allò que l'Esperit ha dit a l'Església a través del sentit de la fe del Poble de Déu:

- a) quin grau d'autoritat doctrinal es pot atribuir al discerniment de les Conferències episcopals? Com es regulen les Esglésies catòliques orientals en relació amb els seus organismes episcopals?
- b) quin grau d'autoritat doctrinal es pot atribuir al discerniment d'una Assemblea continental? O dels organismes que reuneixen les Conferències episcopals a escala continental o fins i tot internacional?
- c) quin rol cobreix el bisbe de Roma respecte a aquests processos que impliquen agrupacions d'Esglésies? De quina manera el pot exercir?

3) quins elements de l'antic ordenament eclesiàstic cal integrar i actualitzar per a fer efectivament de les Estructures jeràrquiques orientals, les Conferències episcopals i les Assemblees continentals instàncies intermèdies de sinodalitat i de col·legialitat?

4) El Concili Vaticà II afirma que tota l'Església i totes les seves parts es beneficien de la mútua comunicació dels respectius dons (cf. LG 13):

- a) quin valor poden tenir per a les altres Esglésies les deliberacions d'un Concili plenari, d'un Concili particular, d'un Sínode diocesà?
- b) quins punts pot treure l'Església llatina de la rica experiència sinodal de les Esglésies catòliques orientals?
- c) en quina mesura la convergència de diverses agrupacions d'Esglésies locals (Concilis particulars, Conferències episcopals, etc.) sobre un mateix tema compromet el bisbe de Roma a assumir-les a nivell de l'Església universal?
- d) de quina manera s'exerceix el servei de la unitat confiat al bisbe de Roma quan les instàncies locals poden adoptar orientacions disconformes entre elles? Quin espai hi ha per a una varietat d'orientacions entre regions diverses?

5) Què podem aprendre de l'experiència d'altres Esglésies i Comunitats eclesials sobre agrupacions d'Esglésies locals per a exercir la col·legialitat i la sinodalitat?

Participació, tasques de responsabilitat i autoritat B 3

Quins processos, estructures i institucions són necessaris en una Església sinodal missionera

B 3.5 Com es pot potenciar la institució del Sínode perquè sigui expressió de la col·legialitat episcopal en una Església tota sinodal?

Amb el Motu proprio *Apostolica sollicitudo* (15 de setembre de 1965) sant Pau VI va instituir el Sínode com «un consell permanent de bisbes per a l'Església universal». D'aquesta manera acollia la petició de l'aula conciliar de garantir la participació dels bisbes en la sol·licitud per tota l'Església, tenint cura de precisar que «aquest Sínode, com tota institució humana, es pot perfeccionar amb el pas del temps». Amb la Constitució apostòlica *Episcopalis communio* (15 de setembre de 2018) el papa Francesc ha contribuït a aquest desitjat “perfeccionament”, transformant el Sínode d'esdeveniment circumscrit a una assemblea de bisbes a un procés d'escolta articulada per fases (cf. art. 4), en què tota l'Església i tots en l'Església –Poble de Déu, Col·legi episcopal, bisbe de Roma– hi participen:

a) el Sínode 2021-2024 està manifestant clarament que el procés sinodal és el context més adequat per a l'exercici integrat del primat, de la col·legialitat i de la sinodalitat com a elements irrenunciables d'una Església en què cada subjecte desenvolupa la seva funció particular amb el millor de les seves possibilitats i en sinergia amb els altres;

b) correspon al bisbe de Roma convocar l'Església en Sínode, convocant una Assemblea per a l'Església universal, així com iniciar, acompanyar i concloure el corresponent procés sinodal. Aquesta prerrogativa li pertoca com a «principi visible i fonament de la unitat, tant dels bisbes com de la multitud dels fidels» (LG 23);

c) d'ençà que «els bisbes, presos individualment, són el principi visible i el fonament de la unitat en les seves Esglésies particulars [...] i que en elles i a partir d'elles existeix l'Església catòlica una i única» (LG 23), correspon a cada bisbe diocesà iniciar, acompanyar i concloure la consulta del Poble de Déu en la seva Església. A la llum de la sol·licitud que els bisbes tenen per l'Església universal (cf. LG 23), també els correspon la responsabilitat de cooperar en aquells organismes supra-diocesans en què es realitza l'exercici de la sinodalitat i de la col·legialitat, desenvolupant la funció del discerniment eclesial pròpia del ministeri episcopal;

d) encara que aquests organismes no reuneixin tot el Col·legi episcopal, el discerniment que els pastors duen a terme a través seu assumeix un caràcter col·legiat, per la mateixa finalitat de l'acte. En efecte, les Assemblees de bisbes en el procés sinodal tenen la tasca d'examinar els resultats de les consultes realitzades en les Esglésies locals, en què es manifesta el sentit de la fe del Poble de Déu. Com un acte no col·legial podria discernir el que l'Esperit diu a l'Església a través de la consulta del Poble de Déu que «no es pot equivocar en la seva creença» (LG 12)?;

e) l'experiència sinodal viscuda fins ara també ha mostrat que en una Església sinodal és possible desenvolupar un exercici efectiu de la col·legialitat. Encara que el discerniment sigui un acte que «pertany principalment a aquells que tenen la tasca de presidir l'Església» (LG 12), aquest ha guanyat en profunditat i rellevància en relació a les qüestions a tractar gràcies a l'aportació dels membres del Poble de Déu que han participat en les Assemblees continentals.

Pregunta per al discerniment

Sobre la base de la relació dinàmica i circular entre sinodalitat de l'Església, col·legialitat episcopal i primat petrí, com s'hauria de perfeccionar la institució del Sínode perquè esdevingui un espai segur i garantit d'exercici de la sinodalitat, assegurant la participació plena de tots –Poble de Déu, Col·legi episcopal i bisbe de Roma–, tot respectant les seves funcions específiques? Com es pot valorar l'experiment d'estendre la participació a un grup de “no bisbes” en la primera sessió de la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes (octubre de 2023)?

Suggeriments per a la pregària i la reflexió preparatòria

1) El procés sinodal introdueix en l'Església «un dinamisme de comunió que inspira totes les decisions eclesials»¹⁹:

- a) com aquest dinamisme pot esdevenir la modalitat habitual de procedir a tots els nivells de la vida de l'Església?
- b) com el principi d'autoritat s'insereix en el procés sinodal?
- c) com això modifica la comprensió de l'autoritat en l'Església als diferents nivells, inclosa la del bisbe de Roma?

2) La primera fase del procés sinodal implementa el moviment del particular a l'universal, amb la consulta del Poble de Déu en les Esglésies locals i els actes de discerniment successius, primer en les Estructures jeràrquiques orientals i en les Conferències episcopals, i després en les Assemblees continentals, per això:

- a) com es pot assegurar que la consulta reculli veritablement la manifestació del sentit de la fe del Poble de Déu que viu en una determinada Església?
- b) com es pot reforçar en les Estructures jeràrquiques orientals, en les Conferències episcopals i en les Assemblees continentals «el lligam profund entre el *sensus fidei* del Poble de Déu i la funció de magisteri dels pastors» (DP 14)?
- c) fins a quin punt és desitjable la presència de membres qualificats del Poble de Déu en les Assemblees de les Conferències episcopals, així com en les Assemblees continentals?
- d) quina funció poden realitzar els organismes eclesials establerts permanentment formats no només per bisbes, com la recentment establerta Conferència eclesial per a la Regió Amazònica?

3) En l'Assemblea de bisbes convocada a Roma, la segona fase de l'itinerari sinodal expressa la universalitat de l'Església que es posa a l'escolta del que l'Esperit vol dir al Poble de Déu:

- a) com aquesta Assemblea episcopal s'insereix a l'interior del procés sinodal?
- b) com realitza la continuïtat amb la primera fase del procés sinodal? És suficient la presència de testimonis qualificats de la primera fase per a garantir-la?
- c) si les Assemblees de les Conferències episcopals i les Assemblees continentals són actes de discerniment, com es caracteritza aquest acte de discerniment i quin valor té?

4) La tercera fase preveu el moviment de restitució dels resultats de l'Assemblea sinodal a les Esglésies locals per a la seva implementació: què pot ajudar perquè es realitzi plenament la “interioritat mútua” entre dimensió universal i dimensió local de l'única Església?

¹⁹ FRANCESC, *Discurs amb motiu del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes*, 17 d'octubre de 2015.

SEGRETERIA GENERALE DEL SINODO

www.synod.va